

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Jakub Kovářů

**Peacekeepingové mise NATO jako nástroj prosazování národních zájmů České
republiky**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Hynek Melichar

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně na základě uvedené literatury.

V Olomouci dne 23.4.2014

.....

Jakub Kovářů

Rád bych poděkoval Mgr. Hynku Melicharovi za vstřícný přístup, cenné rady a laskavé vedení této bakalářské práce.

Obsah

Seznam zkratk	5
Úvod	6
1. Neorealistické paradigma jako východisko pro analýzu	12
1.1 Neorealistické pojetí mezinárodních institucí	14
1.2 Koncept logiky výhodnosti	16
2. Peacekeepingové mise	18
2.1 Vymezení pojmu peacekeeping	18
2.2 OUM NATO	21
3. Česká republika v misích NATO	24
3.1 Postoj ČR k OUM NATO	24
3.2 Porovnání zapojení ČR do misí NATO a EU	27
3.3 Závazky ČR v NATO a jejich plnění	28
3.4 Přehled OUM s účastí ČR	28
3.4.1 IFOR	28
3.4.2 SFOR I,II	30
3.4.3 KFOR	33
3.4.4 ISAF	38
Závěr	42
Literatura	45
Přílohy	53
Abstrakt	58
Abstract	59
Anotace	60

Seznam zkratek

AČR – Armáda České republiky

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

IFOR – Implementation Force

ISAF – International Security Assistance Force

KFOR – Kosovo Force

NATO – Severoatlantická aliance

OSN – Organizace spojených národů

OS SR – Ozbrojené síly Slovenské republiky

OUM – Operace na udržení míru

SFOR – Stabilisation Force

SVE – střední a východní Evropa

SZBP – Společná zahraniční a bezpečnostní politika

PfP – Partnerství pro mír

PRT – Provinční rekonstrukční tým

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

UNHRC – United Nations High Commissioner for Refugees

UNMIK – United Nations Mission in Kosovo

UNPROFOR – United Nations Protection Force

USA – Spojené státy Americké

ZRS – Zahraniční rozvojová spolupráce

Úvod

Česká republika vstoupila do Severoatlantické aliance 12. března 1999. Toto členství v sobě zahrnovalo možnost účastnit se vojenských misí, do kterých Aliance vysílá své jednotky. Ač byla na konci 90. let Česká republika vnímána jako nový stát na politické mapě Evropy, brzy se zapojila do vojenských operací NATO na Balkáně a její jednotky si vydobily uznání ze strany západních spojenců.

Je na místě položit si otázku, zdali tato angažovanost pomohla ČR k posílení své pozice na mezinárodní scéně. Vyslání vojenských a zpravidla i podpůrných civilních jednotek v rámci mezinárodní koalice je jedním z nejvýraznějších činů zahraniční politiky kteréhokoli státu na světě, a tak by měl podobný akt napomoci pozitivnímu vnímání daného státu ze strany jeho spojenců. Odlišný úhel pohledu však vede k úvaze, že stát tak nemusí činit v rámci svých závazků k organizaci, ale z důvodů pro něj prospěšných.

Do centra zájmu značného počtu akademiků se proto dostává koncept národního zájmu, jenž ovlivňuje zapojení do peacekeepingových misí¹. Ten bývá teoretiky realismu v mezinárodních vztazích označován za klíčový pro pochopení chování státu v anarchickém prostředí. „*Hlavním ukazatelem, který pomáhá politickému realismu na jeho cestě krajinou mezinárodní politiky, je koncept zájmu definovaného v pojmech moci.*“ (Morgenthau 1993: 6). Státům jde podle této teorie o zajištění vlastní bezpečnosti a chovají se podle toho. Hlavní ideový oponent realismu – liberalismus, považuje za národní zájem státu vytvořit bezpečné prostředí prostřednictvím vzájemných vazeb. Dosud nebyl nalezen konsenzus, zdali se stát zapojuje do peacekeepingových operací z důvodů prosazování svých zájmů a zajištění své bezpečnosti, či z dodržování mezinárodních norem, hodnot a závazků.

Bezpečnostní politika představuje vhodný nástroj pro zkoumání národních zájmů. Mise na udržení míru jsou pak výhodné z důvodu, že umožňují aplikaci různorodých teorií a konceptů. Text se soustředí na výzkum národního zájmu ČR vzhledem k zapojení v NATO. Chápe ho jako soubor faktorů, které vedou k participaci státu na peacekeepingové misi. Práce se tak stává součástí debaty o povaze motivace jednotlivých států při zapojování se do těchto misí. Spor je veden o to, zdali jsou státy hnány svými vlastními egoistickými zájmy, či zda se snaží hájit mezinárodní normy, mír a bezpečnost. Do diskuze, proč se státy účastní, je zapojen značný počet autorů. Laura Neack se například ptá, zdali „*stát participuje ze závazku k mezinárodnímu společenství nebo ze svých vlastních zájmů.*“ (Neack 1995: 181). Dochází

¹ Jako peacekeepingové mise jsou v textu označovány vojenské operace na udržení míru, které byly schváleny Severoatlantickou radou.

ke zjištění, že motivace je u většiny z nich povahou realistická, tedy egoistická. Z českých autorů se motivací ČR na peacekeepingu zabývá Tomáš Karásek. „*Vysílá Česká republika své vojáky do zahraničí, protože chce získat určité výhody nebo je její motivace idealističtější a snaží se plnit závazky ke spojencům?*“ (Karásek 2010: 29).

Pojem národní zájem, či český národní zájem je jedním z nejpoužívanějších slovních obrátů na české politické scéně. Bývá používán k vládní kritice ze strany opozice stejně jako k podtržení důležitosti určité politiky a její legitimaci. Jasně terminologické vymezení však chybí, což je zajímavé, neboť jak už bylo zmíněno výše, s národními zájmy a jejich prosazováním operují dominantní teorie mezinárodních vztahů. Problémy s definováním národního zájmu pramení z jeho neurčitosti. Kolektiv autorů kolem Petra Druláka v rozsáhlé třídílné publikaci *Hledání českého zájmu* vychází ze tří kritérií, díky kterým mohou zkoumanou politiku prohlásit za národní zájem. Tím je podle nich politika, která „*je relevantní, těší se široké podpoře a je přijatelná pro mezinárodní společenství*“ (Drulák 2010: 7).

Autor v textu vychází z neorealistického paradigmatu. To je vybráno záměrně, neboť je pro ně na jedné straně klíčový prospěch aktéra, ale na rozdíl od klasického realismu uznává vliv mezinárodního systému na chování jednotek. Práce aplikuje koncept logiky výhodnosti², který z neorealistického paradigmatu vyplývá, na případ ČR a jejího zapojení do peacekeepingových misí NATO. Logika výhodnosti předpokládá, že se aktéři rozhodují racionálně a zvažují možné dopady svých rozhodnutí. Zkoumaná teze, vyplývající z neorealistického paradigmatu, potažmo teorie výhodnosti, zní: *Česká republika se při rozhodování o účasti na peacekeepingové misi řídí logikou výhodnosti, sleduje tak primárně svoje vlastní zájmy*. Cílem práce je zdůvodnit způsob a motivaci participace ČR v peacekeepingových misích NATO. K tomu složí výzkumné otázky, které autor formuluje následovně: *Do kterých misí NATO se ČR zapojila? Jaký je/byl způsob participace? Jaké důvody lze najít pro zdůvodnění participace?*

Byť chybí jednotná definice, je téma peacekeepingu v odborné literatuře poměrně dobře zpracováno. Většina studií však zkoumá mise pod záštitou OSN. Autor se zaměřuje na NATO záměrně. Je to dáno strategickým zájmem ČR, pro kterou je NATO prvořadým partnerem v oblasti bezpečnosti (MO ČR 2010: 48). Dalšími důvody jsou počet zapojených jednotek a v neposlední řadě geografické omezení působnosti NATO. Ač vzniklo výhradně jako vojenská organizace sloužící k obraně svých členů, což hrálo významnou roli během

² Logiku výhodnosti zformulovali March a Olsen (March – Olsen 1998: 949). Vychází z teorie racionální volby, pro účely práce je však vhodnější, neboť obsahuje neorealistický prvek účelného chování aktéra.

studené války a i v dnešní době je princip kolektivní obrany hojně používán, je NATO jedním z nejdůležitějších hráčů na poli peacekeepingových činností. Jejich největší rozmach nastal po rozpadu SSSR, kdy bylo NATO nuceno definovat svoje budoucí směřování. Mezery ve vojenských silách, vedle nedostatečné výkonosti a rozhodnosti orgánů OSN, byly jedním z důvodů, které otevíraly prostor pro další smysl organizace. Základním dokumentem, který novou doktrínu spoludefinoval, byla Strategická koncepce NATO přijatá během konání Summitu v Římě v listopadu 1991. Obsahovala pasáž konstatující, že Aliance musí přispět k udržení světového míru a bezpečnosti participací na vojenských misích OSN. Aliance se postupem času začala angažovat při řešení různých krizových situací a začala podnikat mise na udržení míru mimo své území, čímž byla odstartována nová kapitola v její historii. V současné době působí v misích na podporu míru na 110 tisíc vojáků, kteří operují na třech kontinentech (nato.int).

Bakalářská práce využívá při studiu peacekeepingových misí NATO komparativní metodu. První porovnávanou oblastí jsou čtyři hlavní peacekeepingové mise NATO. Je porovnán charakter každé z misí a přiblíženy politické souvislosti. Druhou porovnávanou oblastí je forma a rozsah zapojení ČR do každé z misí. Třetí a z pohledu práce klíčovou oblastí zájmu je studium motivů, které ČR vedly k účasti na misi. Zároveň práce zkoumá, jak se proměnil přístup ČR v průběhu mise.

Zmíněná metoda je použita pro výzkum participace ČR v peacekeepingových misích NATO. V práci je operováno s označením mise, ač se peacekeepingové činnosti NATO spíše označují jako operace. Důvodem, kterým je tento výběr dán, je všeobecná terminologická neshoda. MO ČR používá obě označení v podstatě shodně a ani v zahraniční literatuře neexistuje konsenzus. Analyzovány jsou všechny mise, do kterých se ČR zapojila jako řádný člen, zmíněny jsou však i mise před rokem 1999. Autor studuje vládní dokumenty a dokumenty Armády ČR, brány v potaz jsou i projevy českých politiků. Data jsou tvořena z větší části studiem dokumentů. Výběr ČR byl ovlivněn zájmem autora o bezpečnostní politiku a zjištěním, že bezpečnostní otázce se odborná literatura věnuje převážně se zaměřením na velmoci, v rámci peacekeepingu pak na OSN. Posledním faktorem je snaha o hlubší analyzování chování ČR na mezinárodní scéně.

Obsah práce je členěn do tří logických celků. První kapitola, sloužící jako teoretický rámec výzkumu, představuje neorealistické paradigma a z něj vyvozený koncept logiky výhodnosti. V práci je přednostně rozebrán neorealismus Kennetha Waltze, jakožto nejvýznamnějšího představitele tohoto směru. Větší pozornost je věnována neorealistickému

pojetí mezinárodních institucí. Zapracovány jsou hlavní teze i představitelé daných teorií z řad akademiků.

Druhou část tvoří problematika peacekeepingu. Jsou citovány jednotlivé definice a představení peacekeepingu ze strany NATO, avšak se zohledněním další významné mezinárodní organizace vysílající peacekeepingové jednotky, totiž OSN. Kapitola obsahuje přehled všech misí NATO od roku 1992.

Poslední kapitola obsahuje případovou studii ČR. Bude rozebrán vztah ČR k NATO a základní východiska při působení AČR v zahraničí. Po výčtu všech peacekeepingových misí NATO, do kterých se ČR zapojila, následuje analytická část, ve které jsou hlavní mise podrobně rozebrány, přičemž je zkoumána forma zapojení, velikost vyslaného kontingentu a politicko-ekonomické souvislosti.

Práce zkoumá období od roku 1989 do dnešní doby, se zvláštním zaměřením na léta 1999-2013, kdy je ČR platným členem NATO. Geografické vymezení je ovlivněno působností NATO, jedná se tedy převážně o jihovýchodní Evropu. NATO se však zapojuje i do misí ve vzdálenějších státech, zvláště pak v oblasti Afghánistánu.

Relevantní literaturu použitou pro vypracování práce můžeme rozdělit do logických celků, které korespondují s rozčleněním textu do jednotlivých kapitol. Většina myšlenek části věnující se neorealistickeému paradigmatu byla převzata od zakladatele tohoto směru, Kennetha Waltze.

Nemůžeme nezmínit základní dílo neorealismu – *Theory of International politics*, kterou Waltz vydal v roce 1979. Waltz v ní nabízí strukturální teorii MV, která se dívá na MV jako na jeden celek a zabývá se pouze otázkami týkajícími se tohoto celku, nezabývá se problémy spojenými se zahraniční politikou jednotlivých států. Waltzův neorealismus má blízko jak ke scientismu, tak ke klasickému realismu. Scientismus vede Waltze k vyřazení tradičního realistického předpokladu zkažené lidské přirozenosti, k přijetí principu falzifikace a k použití modelů neoklasické ekonomie. Z klasického realismu Waltz přebírá myšlenku neměnné a násilné povahy MV, koncept mocenské rovnováhy, zaujetí vojenskou silou a nadřazenost bezpečnostní dimenze MV.

Pro pochopení neorealistickeé reakce na změny po konci SV je klíčový článek *Structural realism after Cold war*. Waltz se v něm vypořádává s názory na změnu mezinárodního prostředí, která podle nich shazuje realistické ideje. Waltz poukazuje na to, že dochází pouze ke změnám v systému, nikoli ke změně systému jako takového. Ten nadále zůstává anarchický bez existence vyšší autority. Jediným faktorem, který Waltz akceptuje, je změna z bipolárního uspořádání na unipolární. Posílená role USA podle něj vede k tomu, že

začínají využívat NATO k prosazování svých vlastních zájmů a k udržování svého vlivu v Evropě. Rozšíření NATO o země střední a východní Evropy podle Waltze neproběhlo z důvodu rozšíření demokracie, ale protože si USA chtěly rozšířit sféru svého vlivu. To dokazuje Waltzovo přesvědčení, že mezinárodní organizace nevznikají z idealistických základů, ale z partikulárních, sebestředných zájmů nejsilnějších mocností.

V článku *Emerging Structure of International Politics*, napsaném v roce 1993, se Waltz zabývá otázkou stability nově vzniklého mezinárodního uspořádání. Uznává, že s koncem studené války končí bipolarita, která trvala druhou polovinu 20. století. První část článku je koncipována jako historický výklad. Posléze Waltz aplikuje svoji teorii na vybrané příklady. Důležitou částí je výzkum tzv. great powers, tedy nejsilnějších hráčů, za které Waltz považuje USA, Rusko a Čínu. Označení státu jako great power Waltz podmiňuje vlastnictvím jaderných zbraní, kterým přikládá značný význam. Stejně jako předchozí článek však i tento text neobsahuje větší výzkum a je spíše aplikací neorealismu na mezinárodní systém.

Článek Milese Kahlera *Rationality in International Relations* je zajímavým přehledem názorů o racionálním chování aktérů v mezinárodním systému. Neobsahuje však žádný výzkumný prvek, je pouze deskriptivním popisem dosavadních konceptů vztahujícím se k otázce racionality.

Vlivnou kritiku mezinárodních institucí z neorealistických pozic představuje článek Johna Mearshimera *False Promise of International Institutions*. V úvodu v něm autor vymezuje mezinárodní organizaci jako takovou. Posléze aplikuje neorealistický a instucionalistický pohled, stejně jako kritickou teorii. Dochází k závěrům, že neorealistické paradigma je v tomto případě nejvhodnější. Mearshimer nezůstává u teorie mezinárodní politiky, nýbrž vysvětluje i zahraniční politiku států. To jeho teorii odlišuje od Waltzovy, neboť ten si nekladl za cíl vysvětlovat zahraniční politiku států, nýbrž mezinárodní politiku.³

Jádrem pro část věnující se konceptu logiky výhodnosti byly texty autorů Jamese Marche a Johana Olsena. V úvodu článku *The Institutional Dynamics of International Political Orders* autoři vycházejí z krátkého historického přehledu, který má sloužit k pochopení chování státu po westfálském míru. Uvádějí, že současný politický systém vyžaduje sofistikovanější metody výzkumu, a proto formulují logiky výhodnosti a vhodnosti, které k výzkumu mohou sloužit. Po jejich představení se značná část textu věnuje jejich

³ Strukturální teorie jsou problematické v tom ohledu, že strukturální faktory (např. tlak anarchického prostředí) se projevují teprve prostřednictvím jednání aktérů. Z tohoto důvodu Waltzova teorie nevyhnutelně generuje očekávání ne-jenom o podobě strukturálních proměnných (o výsledcích kolektivního jednání), ale zároveň i o podobě zahraniční politiky států“ (Beneš 2009: 40).

vzájemnému vztahu. Užívají zformulované logiky pro vysvětlení některých historických událostí a také při výzkumu moderní politiky. Konkrétně při vysvětlování rozhodování států a při výzkumu mezinárodních organizací. Autoři neuvádějí, který z konceptů je vhodnější, účelem článku je spíše potvrdit, že je možná aplikace obou z nich.

V kapitole představující koncept peacekeepingu autor mimo jiné vycházel z odborných zdrojů vztahujícím se k peacekeepingu OSN. V české prostředí je zřejmě nejkomplexnější publikací o peacekeepingu kniha *Operace na udržení míru OSN* od Oldřicha Bureše. Autor studuje téma velmi komplexně, nechybí přehled definic, historický vývoj a ani aplikace některé z teorií mezinárodních vztahů na problém peacekeepingu. To Bureše odlišuje od značného počtu autorů, neboť téma peacekeepingu je mnohdy studováno pouze z praktického hlediska a širší uplatnění některé z teorií chybí. „Většina studií doposud vyhodnocovala podobu, vedení a výsledky konkrétních OUM a věnovala relativně malou pozornost analýze samotného pojetí těchto operací.“ (Bureš 2007a: 99). Toho si je Bureš vědom, avšak zastává názor, že zformulovaná makroteorie peacekeepingu by musela být značně neurčitá a obecná, aby vysvětlila celou problematiku.

Publikace Jaromíra Zůny *NATO Operace na udržení míru* přibližuje problematiku operací NATO. Kniha však postrádá hlubší teoretické zakotvení a je značně deskriptivní. Zabývá se čistě tématem peacekeepingu. Zůna je vojenský znalec, avšak v knize vychází spíše ze svých vlastních znalostí a nevyužívá velké množství literatury.

Pro vypracování případové studie ČR a jejího zapojení do misí NATO jsem vycházel primárně z informací uvedených na webových stránkách MO ČR, respektive MZV ČR. V českém prostředí neexistuje velké množství publikací, vztahujících se přímo k vybraným misím NATO. Výjimku tvoří článek Víta Hynka a Jana Eichlera *Obnova Afghánistánu: bezpečnostní kontext české účasti*. Autoři v něm na základě kritérií konsenzu, veřejného diskurzu a relevantnosti zkoumají, zda se působení českého PRT v provincii Lógar označit za národní zájem.

1. Neorealistické paradigma jako východisko pro analýzu

Ač neorealismus ve své podstatě navazuje na myšlenky klasického realismu, bývá mnohdy považován za samostatné paradigma⁴ (Kolman 2005: 63). Nezávislost neorealismu podporuje i jeho nejvýznamnější představitel – Kenneth Waltz. Důvody pro uznání neorealismu jako samostatného přístupu k mezinárodní politice jsou spatřovány ve větší teoretické a empirické zakotvenosti. Kolman (Tamtéž) uvádí, že neorealismus nelze vnímat jako jednu ucelenou teorii, ale spíše jako soubor konceptů, přístupů a postojů, které sice mají do jisté míry společný základ s realismem a často z realistických premis vycházejí, na druhou stranu však existují neorealistické teze, které jsou v přímém rozporu s realistickými přístupy. Mezi tyto aspekty řadíme například systémové fungování mezinárodního prostředí a jeho vliv na chování jednotek (států).⁵

Schweller⁶ a Pries zkoumali společné faktory realismu a neorealismu. Jako shodné vytyčili čtyři premisy. Zprv – „*lidé nečelí konfliktům v mezinárodním systému jako individua, ale jako příslušníci určité skupiny.*“ Z tohoto předpokladu vychází neorealistické přesvědčení, že základními aktéry jsou národní státy. Zadruhé – „*mezinárodní prostředí je anarchické povahy.*“ Jak realismus, tak neorealismus počítají s tím, že neexistuje žádná vyšší autorita. Zatřetí – „*povaha mezinárodního prostředí je konfliktní.*“ Toto přesvědčení vyplývá z anarchického uspořádání, které vytváří tzv. bezpečnostní dilema. A začtvrté – „*moc je fundamentálním znakem mezinárodní politiky.*“ Každý stát usiluje o přežití a moc je tak chápána jako prostředek jeho zajištění (Schweller, Pries 1997: 1-5).

Neorealismus, tak jak ho chápe Waltz, bývá často označován jako strukturalismus, či jako strukturální realismus. Waltz kritizuje klasický realismus za redukcionistický přístup (Waltz 1979: 79). Mezinárodní systém může být podle něj pochopen pouze tehdy, pokud vezmeme v potaz vliv struktury mezinárodního systému na chování jednotek. Systém je chápán jako souhrn vzájemně se ovlivňujících jednotek, struktura představuje princip, který tyto jednotky řídí. Mezinárodní struktura a jednotlivé jednotky nejsou chápány odděleně, ale jsou ve vzájemné interakci (Waltz 1997: 914). Změny ve struktuře systému jsou pak zapříčiněny změnou v počtu významných hráčů – velmocí (Waltz 1988: 619-620).

⁴ Pro srovnání viz. Drulák, Petr. 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.

⁵ Realisté zkoumali pouze vliv chování jednotek na mezinárodní systém.

⁶ Schweller je autorem tzv. neoklasického realismu. Značný důraz klade na mezinárodní instituce, kterým na rozdíl od Waltze a Mearsheimera přisuzuje autonomní roli. Zároveň je přesvědčen, že do mezinárodního vystupování států se promítají vnitropolitická témata. Typickým rysem neoklasického realismu je taktéž jeho ofenzivnost. Schweller nesouhlasí s Waltzovým tvrzením, že konečným cílem států je jejich bezpečnost a naopak argumentuje tím, že v historii existovalo mnoho států (např. Hitlerovské Německo), které byly ochotny riskovat přežití v touze po získání větší moci (Beneš 2009: 37).

Řídícím principem mezinárodního systému je podle realistů jeho anarchická struktura (Brooks 1997: 447). Z této premisy vychází neorealisticke uvažování o chování jednotlivých státních aktérů, pro které je hlavní snahou přežít, čímž je určena sebestředná povaha jejich chování. Důvod, proč je Waltzův pohled na fungování mezinárodního systému označován za strukturální, spočívá ve Waltzově komplexním pohledu na mezinárodní systém. Vidí v něm strukturu, která vykazuje tři znaky (proměnné): Zaprvé – „určitý řídicí princip mezinárodního systému,“ zadruhé – „shodná povaha jednotek působících v rámci systému“ a zatřetí – „způsob distribuce možností (capabilities) jednotek systému.“ (Kolman 2005: 63).

Řídící princip již byl osvětlen výše, je jím anarchie. Shodnou povahou Waltz míní snahu státních útvarů o přežití. Jednotlivé státy se ovšem liší v možnostech, které mohou vést k zajištění přežití. Právě tyto možnosti jsou v podstatě jediným nástrojem, jak je vertikálně umístit na stupnici, která představuje sílu jejich postavení v mezinárodním systému (Waltz 1997: 915). Distribuce možností v rámci systému je totiž nerovnoměrná, neustále se mění a přesouvá mezi jednotkami. V anarchické prostředí funguje princip *balance of power*⁷, státy tak v případě posílení jednoho státu uzavírají koalice. Spolupráce mezi státy je však možná pouze v tom případě, pokud existuje společné nebezpečí. Pokud tato hrozba vymizí, končí i spolupráce. Chování států je proto značně racionální (Kahler 1998: 924-925).

Waltz nebyl jediným teoretikem neorealistickeho paradigmatu. Mezi klasické zástupce strukturálního neorealismu řadíme i Johna Mearsheimera. Mearsheimer do značné míry přijímá Waltzovy závěry, jako názor na anarchickou strukturu či zajištění bezpečnosti. K odlišným závěrům však dochází v otázce působení mezinárodní struktury na jednání států. Podle Waltze, se stát snaží zajistit vlastní bezpečnost defenzivní strategií, uzavíráním koalic apod. (Waltz 1988: 620-622). Na druhou stranu Mearsheimer, který je zastáncem tzv. ofenzivního neorealismu, tvrdí, že neoptimálnější strategií pro přežití je maximalizace vlastní moci, respektive zabránit vzniku vůbec nějakého hegemonu (Beneš 2009: 34). K zaručení vlastní bezpečnosti tak vede podle Mearsheimera pouze hegemonie.

Neorealismus bývá považován za přínosný zvláště díky svému vědeckému přístupu. Neorealisté rozpracovali myšlenky klasického realismu, který se až příliš omezoval na zahraniční chování státních aktérů a mezinárodní prostředí chápal jako omezující faktor jejich konání. Stejně jako prvotní realismus se ani neorealismus neobešel bez svého největšího oponenta. Druhým z aktérů neo-neo debaty byl neoliberalismus (Kolman 2005: 66). Waltz byl

⁷ Neorealisticke chápání *balance of power* je odlišné od toho realistickeho. Zatímco realisté chápou rovnováhu sil jako cíl, o který usilují představitelé států, neorealisté tvrdí, že k rovnováze sil může dojít i bez zapříčinění vrcholných představitelů státní moci (Kolman 2005: 66).

kritizován, že nepřisuzuje možnost systémové změny způsobené samotnými jednotkami. Liberálové ho taktéž kritizovali z toho, že příliš nezohledňuje narůstající ekonomickou závislost států. Podle těchto argumentů, se použití síly po roce 1945 stává neefektivním, jelikož ohrožuje světový trh (Burchill 2005: 55-57).

Na první pohled nejzásadnějším problémem pro neorealisticke paradigma však byl konec studené války a nárůst vlivu mezinárodních institucí.

1.1 Neorealisticke pojetí mezinárodních institucí

Pro účely práce je klíčový postoj neorealismu k mezinárodním institucím. Waltz je chápe jako čistě účelové nástroje. Zároveň je přesvědčen, že konec studené války přinesl pouze změnu v systému (změna počtu významných hráčů), nikoli však změnu systému jako takového (Waltz 2000: 5-6).

Waltz na příkladu NATO, které je shodou okolností předmětem výzkumu práce, ukazuje, proč jsou neorealisté přesvědčeni o omezené roli mezinárodních institucí. Před 1. světovou válkou byly organizace co do počtu malé a geograficky vymezené. S vypuknutím studené války aliance vznikaly kolem dvou pólů – východního a západního. Po skončení studené války se tedy muselo logicky NATO, které bylo vytvořeno jako vojenská aliance západního světa, přetransformovat. „*Po skončení studené války jsem očekával, že NATO jednoduše zanikne.*“⁸ (Waltz 1993: 75).

Přežití NATO a jeho úspěšné přetransformování Waltz přisuzuje několika okolnostem. Zaprvé to byla snaha zachovat rozsáhlý byrokratický aparát. V roce 1993 pracovalo na ústředí NATO okolo 2 640 pracovníků, kteří by tak přišli o práci (Waltz 2000: 20). Tento fakt je sice významný, ale pro Waltze není klíčový.

Mnohem důležitějším faktem je snaha o zachování vlivu USA v Evropě. Jak administrativa Bushe st., tak Clintonova, se snažila o plné využívání NATO. NATO bylo navíc v 90. letech mnohem lépe vojensky organizované než tehdy vznikající vojenské jednotky EU. NATO mohlo posloužit i pro upevnění pozice amerického prezidenta na jeho domácí politické scéně, neboť mu umožňovalo ukázat rozhodnost v zahraniční politice. Toho využil Bill Clinton během Bosenské krize, kdy rázným postupem a využitím sil NATO získal množství východoevropských voličů, žijících ve velkých amerických městech (Tamtéž: 22).

⁸ Obdobné názory zastával i tehdejší prezident Československa Václav Havel, který se přikláněl k názoru volajícím po zrušení, či alespoň přehodnocení vojenské podstaty této organizace (Havel 1990).

Waltz je přesvědčen, že dokud EU nenabídne srovnatelnou vojenskou alternativu, budou malé evropské státy vždy dávat přednost zaběhlé vojenské organizaci, kterou NATO bezesporu je. Důvod, který podle Waltze ovlivňuje rozhodování států SVE v otázce připojení k NATO, je americká vojenská převaha. Pro Waltze je důležitým faktorem držení jaderných zbraní. To je podmínka pro prohlášení nějakého státu za velmoc (Waltz 1993: 50-53).

Všeobecný rozmach mezinárodních organizací, které se obvykle rozšířily i o nové členy, je podle Waltze omezený. Jeho přístup je mnohdy značně kritický. „*V posledních letech existuje snaha vytvořit organizaci a ona si už najde něco na práci.*“ (Waltz 2000: 20). Expanze NATO po roce 1989 byla podle něj způsobena partikulárními zájmy USA. Nové státy zase hledaly vojenské zajištění vlastní bezpečnosti, a tedy znovu ze svých vlastních zájmů se rozhodly pro NATO, neboť bylo nejlépe organizované, vedené nejsilnějším hráčem na mezinárodním poli a v podstatě jedinou ryze vojenskou organizací (Tamtéž: 20-25).

Nové zaměření NATO, pro které se po roce 1989 vytratil hlavní úkol – ochrana proti vojenské agresi SSSR, je taktéž terčem kritiky. S novým operačním prostředím, jež vzniklo rozpadem bipolárního světa, začalo NATO podnikat zahraniční mise na větším geografickém území, které se nenacházelo na území členských zemí (natoaktual.cz). To je podle Waltze jasným důkazem o vyprázdněnosti této organizace (Waltz 2000: 29).

Mearsheimer jde v kritice mezinárodních institucí ještě dál. Vychází z anarchického prostředí, které do značné míry omezuje spolupráci mezi státy. Daná spolupráce je však vždy vedena za účelem vlastního zisku (Mearsheimer 1994: 12). „*Realisté si uvědomují, že státy někdy působí prostřednictvím institucí. Nicméně věří v to, že jejich konání odráží státní výpočty, které jsou založeny především na mezinárodním rozdělení moci.*“ (Tamtéž: 13). Mearsheimer své přesvědčení dokládá, stejně jako Waltz, příkladem NATO. Je taktéž zastáncem zrušení, či významného přetransformování organizace, která podle něj po roce 1989 ztratila svůj význam.

Oba autoři tak zastávají názor, že mezinárodní instituce nemohou státy odradit od sebestředného chování. Stejně tak oba připouštějí, že instituce mohou sloužit jako nástroje pro dosahování svých cílů.⁹ Ani jeden z nich nepřipouští, že studená válka byla ukončena díky institucím (Mearsheimer 1995: 83). Neshodnou se ovšem v názoru ohledně rozšíření jaderných zbraní. Pro Waltze je jaderný svět bezpečnější, neboť vědomí, že protivník je držitelem jaderných zbraní, a případný válečný konflikt by tak mohl vést k nukleární válce, zmenšuje riziko vypuknutí bojů (Krieger, Roth 2007: 372). Mearsheimer na druhé straně

⁹ Pro srovnání viz. (Keohane 1993).

zastává názor, že vlastnictví jaderných zbraní jedním státem, nevyhnutelně vede k posílení zbrojení druhého státu. Tak například vysvětluje závody ve zbrojení během studené války. Navíc uvádí, že pouze použití a s tím spojené zjištění, jak destruktivní jaderné zbraně jsou, může vést k jejich eliminaci (Tamtéž: 379).

1.2 Koncept logiky výhodnosti

Racionalismus, ze kterého koncept logiky výhodnosti vychází, byl jedním z nejvýznamnějších témat politické vědy 20. století. Jeho počátky se vztahují k období, kdy začali někteří autoři aplikovat poznatky z mikroekonomie na studium politiky, což je taktéž znak neorealistickeho paradigmatu zmíněného výše. Racionalismus, respektive teorie racionální volby, zaznamenal svůj vrchol na počátku 90. let 20. století (Green, Shapiro 1994: 3).

Pod pojmem racionální můžeme spatřovat množství významů. Obecně racionální představuje to, co je „logické.“ Dále však můžeme s tímto termínem pojit významy jako „rozumné“ či „úspěšné“ (March 1994: 1-2). Důležitým aspektem, který spojuje většinu teoretiků racionální volby, a zároveň odkazuje k neorealistickeho paradigmatu, je předpoklad, že většina aktérů jedná ve svém vlastním zájmu. Keohane shrnuje obsah pojmu racionalita následovně: „*Racionalita znamená, že aktéři mají konzistentní, uspořádané preference a že kalkulují s náklady a přínosy alternativních způsobů jednání s cílem maximalizovat jejich užitek s ohledem na tyto preference.*“ (Keohane 1984: 27).

Racionální volba a racionalita sama vede ke studiu motivů, které rozhodování aktérů předurčují. Studium motivů má významné místo v mezinárodních vztazích, jelikož motivy rozhodují o výběru strategie a do značné míry ovlivňují chování v mezinárodním systému (Glaser 2010: 3). Výzkum motivů je důležitý v několika oblastech. Pro účely práce jsou nejdůležitější motivy, které vedou daný stát k účasti na zahraniční misi. Laura Neack se ve své práci zkoumající podstatu participace států na misích OSN ptá: „*Co vede stát k účasti na peacekeepingové misi? Proč některé země participují více než jiné?*“ (Neack 1995: 181).

Logiku výhodnosti zformovali March a Olsen. Jak vyplývá z výše uvedeného, počítá logika výhodnosti s kalkulací užitku a se sebestředným jednáním. Logika výhodnosti podle Marche a Olsena vede aktéra k tomu, aby se rozhodl pro tu variantu, která mu podle jeho přesvědčení přinese nejlepší výsledky (March, Olsen 1989: 23).

Podle logiky výhodnosti (a stejně tak neorealismu), je společnost (mezinárodní systém) tvořena jedinci (státy), kteří usilují o naplňování svých cílů. Spolupráce či závazek je

pouze vyústěním chladně logického rozhodování a kalkulování. Na historii je nahlíženo jako na výsledek vzájemného působení jednotlivých aktérů. Spolupráce v rámci koalice je možná, avšak je ovlivněna zájmy a vyjednávacími pozicemi aktérů (March, Olsen 1998: 949-951).

March a Olsen vycházejí při formulaci logiky výhodnosti ze tří otázek, které si podle nich aktér pokládá, a které ve svém důsledku vedou ke zvolení způsobu jednání. Zaprvé – „*Jaké možnosti jednání se mi nabízí?*“, zadruhé - „*Jaké jsou mé preference a hodnoty?*“ a zatřetí – „*Jaké jsou důsledky alternativ vzhledem k mým preferencím a hodnotám?*“ (March 1994: 2-3)

Jak upozorňuje Krasner, je koncept logiky výhodnosti základním prvkem neorealismu. Pro neorealisty je hlavní snaha států přežít, respektive zajistit si bezpečnost, kvůli čemuž státy jednají egocentricky a kalkulují. Zároveň se státy zajímají o materiální zisky. Podle Krasnera je proto neorealismus čistý příkladem konceptu logiky výhodnosti (Krasner 1999: 181-185).

Logika vhodnosti představuje alternativu k logice výhodnosti a má stejné autory. Byla vytvořena pro lepší pochopení chování států v rámci mezinárodních institucí, kde platí určitá pravidla a od aktérů se může čekat určitý druh chování. Názory autorů při aplikaci obou logik se různí. Zatímco Goldman tvrdí, že logiky nelze chápat odděleně, a že se navzájem překrývají, autoři March a Olsen zastávají názor opačný (Goldmann 2005: 41). Tvrdí, že obě logiky jsou odlišné, a že je možná jejich samostatná aplikace ve výzkumu (March, Olsen 1998: 953-954). Toho bude využito i v následujícím textu.

2. Peacekeepingové mise

2.1 Vymezení pojmu peacekeeping

Pro další účely práce je nutné hned z kraje vymezit pojem peacekeepingová mise¹⁰. Jak ve svém textu uvádí Jan Bureš: „*Ačkoli od vyslání první mírové operace uplynulo již více než půl století, neexistuje žádná univerzálně akceptovaná definice anglického pojmu peacekeeping.*“ (Bureš 2003: 25). Neexistence jednotné definice často vede k terminologickému zmatku, přičemž různí autoři užívají tohoto termínu různě.

Odlišné termíny užívají i hlavní mezinárodní instituce. Vedle NATO patří k nejdůležitějším mezinárodním organizacím, které vysílají peacekeepingové jednotky, OSN. Pohled OSN na peacekeeping musíme zohlednit i při studiu misí NATO. Avšak ani zakládající dokument této organizace – Charta OSN, neobsahuje definici peacekeepingu (Bellamy, Williams 2010: 14). Charta se explicitně věnuje pouze ustanovení pro mírové řešení sporů – kapitola VI a použití síly k ukončení konfliktu – kapitola VII. Kapitola VI má podtitul *Pokojné řešení konfliktů* a popisuje, jaké má OSN prostředky pro mírové řešení konfliktů. Článek 33.1 říká, že „*strany v každém sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, budou nejprve usilovat o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smírčím, rozhodčím nebo soudním, použitím oblastních orgánů nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby.*“ (Charta OSN 2013).

Kapitola VII s podtitulem *Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných* obsahuje prostředky autorizující použití síly. Pokud podle článku 39 Rada Bezpečnosti uzná, že dochází k ohrožení míru, může OSN „*podniknout takové akce leteckými, námořními nebo pozemními silami, jaké považuje za nutné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.*“ (Tamtéž). Peacekeepingové mise často bývají označovány jako operace „*kapitoly šest a půl.*“¹¹

Obecně se peacekeeping vztahuje k vojenským misím, které jsou podniknuty se souhlasem všech zúčastněných stran (ne nutně), a které mají napomoci dosažení příměří a podpořit politické strany v dosažení dlouhodobého řešení (Bureš 2007a: 13). OSN charakterizuje peacekeepingové mise jako: „*Mise, které mají za úkol asistovat dosažení mírového řešení; zajistit bezpečné prostředí umožňující návrat k běžnému životu; působit jako*

¹⁰ V textu je používáno anglického označení „peacekeepingová“ mise. Český ekvivalent sice existuje – operace na udržení míru, avšak pojem peacekeeping se vyskytuje ve většině zahraniční literatury a český překlad není plně dostačující. Ačkoli například Žúna připisuje peacekeeping v tradičním smyslu slova pouze OSN, v práci je toto označení vztahováno i na mise NATO, které Žúna označuje jako Operace na udržení míru (Žúna: 2002: 15).

¹¹ Autorem tohoto termínu je bývalý generální tajemník OSN Dag Hammarskjöld (Bureš 2007a: 14).

prevence proti opětovnému rozpoutání konfliktu či k přenesení konfliktu za hranice státu; vést státy k tranzici založené na demokracii a ekonomickém rozvoji.“ (Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations: 2003). Další z definic je ta zformulovaná International Peace Academy: „*Prevence, zadržování, umírnění a ukončení nepřátelských akcí mezi anebo uvnitř států, skrze mezinárodně organizovanou mírovou intervencí třetí strany, s využitím multinárodních ozbrojených sil, policie a civilistů k obnovení a udržení míru.*“ (Bureš 2007b: 408). Z uvedených definic je patrné rozdílné chápání pojmu. Jak upozorňuje Bellamy: „*Skutečnost, že peacekeeping je nyní praktikován četnými organizacemi a mnoha různými způsoby, znamená, že je ještě obtížnější vyvodit obecné závěry o tom, co vlastně peacekeeping je, nebo čím by měl být.*“ (Bellamy citován in Bureš 2007a: 68)

Počátkem 90. let se někteří autoři pokusili o rozdělení jednotlivých typů misí podle různých kritérií¹². Zřejmě nejznámější z těchto typologií pochází od bývalého generálního tajemníka OSN Boutros-Ghálího z roku 1992, který rozlišuje následující kategorie:

- 1, *Preventivní diplomacie (Preventive diplomacy)* – je akce na prevenci sporů mezi znepřátelenými stranami;
- 2, *Tvorba míru (Peacemaking)* – je akce vedoucí k dosažení dohody mezi stranami, využívá mírových prostředků Kapitoly VI;
- 3, *Udržování míru (Peacekeeping)* – je rozmístění sil (OSN) v oblasti, dosud se souhlasem všech zainteresovaných stran. Obvykle zahrnuje vojenský/policejní personál, často i personál civilní. Peacekeeping je technika, která rozlišuje možnosti jak prevence konfliktů, tak tvorby míru;
- 4, *Post-konfliktní budování míru (Post-conflict peace-building)* – je akce za účelem identifikace a podpory struktur, které zabraňují obnovení konfliktu a upevňují mír (Boutros Boutros-Ghali 1992: 45).

V rámci OSN se patrně nejvíce ujala taxonomie Michala Doylea. Ten označuje mise OSN jako třígenerační¹³. Peacekeeping první generace (někdy označován jako tradiční) je charakteristický tím, že s vysláním sil mezinárodní organizace souhlasí dvě a více znepřátelených stran (Burk 1997: 323). Typickými úkoly sil v těchto misích jsou pozorování,

¹² Rozdíl mezi jednotlivými kategoriemi je někdy velice nezřetelný, a proto zařazení některé konkrétní mise do jedné konkrétní kategorie je často takřka nemožné. Dobře tento případ ilustruje mise v Afghánistánu, kde sice alianční jednotky plní funkce peacebuildingu, avšak často se účastní bojových operací, které spadají spíše pod označení peacekeeping

¹³ Někteří autoři toto rozdělení kritizují. Například Bellamy uvádí, že generační rozdělení je zavádějící, neboť mise z období studené války se musely vypořádat s problémy podobnými těm, které řeší operace v postbipolárních konfliktech. Zároveň Bellamy tvrdí, že stávající přístupy neříkají vůbec nic o měnící se roli peacekeepingu (Bellamy 2010: 7-8).

monitorování a dohled nad dodržováním příměří a rozmístění sil mezi jednotky dříve zneprátelených stran v konfliktu (Greig, Diehl 2005: 626). Mírové síly peacekeepingu první generace bývají obvykle tvořeny lehkými, případně lehkými mechanizovanými prapory a různými druhy vojsk (Zůna 2002: 28).

Peacekeeping druhé generace je oproti prvně zmíněnému o poznání ambicióznější. Probíhá v prostředí, které je o méně vstřícné mírovému úsilí a probíhá v něm ozbrojený konflikt. Tyto mise jsou často i nevojenského charakteru. Jsou vysoce komplexní, zahrnují například obnovu civilní správy a ekonomickou rekonstrukci. Mohou být vedeny jako mise k řešení konfliktu mezi státy nebo vnitrostátního konfliktu. V těchto misích může participovat celá škála aktérů, od humanitárních organizací, přes nevládní organizace až k mezinárodním finančním institucím (United Nations Department of Peacekeeping Operations 2010: 4-5).

V operacích tradičního peacekeepingu se pohybovaly počty zapojených osob okolo čísla 7000, v misích druhé generace již počty dosahovaly desítek tisíc osob a jednotky byly vybaveny obrněnou technikou (Zůna 2002: 31).

Peacekeeping druhé generace však nebyl s to vypořádat se se změnami operačního prostředí vzniklými po rozpadu bipolárního světa. Série selhání modrých přileb v 90. letech vedla k rozpoutání diskuze o efektivitě operací OSN. Bureš označuje období let 1993-1999 fází kontrakce. V těchto letech docházelo k úpadku peacekeepingu OSN, v roce 1993 bylo po světě rozmístěno na 80 000 modrých přileb, v polovině roku 1999 už méně než 10 000 (Bureš 2007a: 64). Jedním z důvodů, proč se OSN nedokázalo přizpůsobit novým podmínkám, bylo zarputilé trvání Boutrose-Ghálího na dodržování principů nestrannosti a nepoužití síly, což byly společně souhlasem zúčastněných zneprátelených stran součástí tzv. „svaté trojice,“ tedy základních pravidel pro fungování (tradičních) mírových operací (Bellamy, Williams 2004: 3). Boutros-Ghálí tvrdil, že „*celá filozofie OSN je založena na jednání, vyjednávání a opět jednání. Jakmile využijeme sílu, vyjadřujeme tím naše selhání.*“ (Boutros-Ghálí citován in Bureš 2007a: 40).

Za tyto názory byl v následujících letech opakovaně kritizován. Série neúspěšných misí¹⁴ a neschopnost OSN nalézt principy operací druhé generace, kdy využití ozbrojených sil vedlo k rozporu se zásadami tradičního peacekeepingu jako je neutralita a pasivní použití sil, vedla k rozhodnutí budoucnu delegovat provedení tohoto typu operace na kompetentní regionální organizaci (Bobrow, Boyer 1997: 730-733).

¹⁴ V této souvislosti bývají nejčastěji zmiňovány selhání ve Rwandě a Srebrenici. V obou případech došlo k zmasakrování značného počtu civilního obyvatelstva, což logicky vedlo k otázkám, zdali je OSN kompetentní vykonávat mise na udržení míru ve vysoce nestabilních oblastech.

OSN tak rozlišuje ještě třetí formu misí. Jsou jimi vynucovací akce. Ty jsou charakteristické velkým rozsahem a znamenají mimořádný posun od tradičního peacekeepingu. Charakter těchto činností je v podstatě totožný s válkou. OSN k nim vedla zkušenost z válek Koreji, Perském zálivu a vynucovacích akcí v Somálsku, Rwandě, Haiti a Bosně a Hercegovině (Zůna 2002: 33). OSN v nich sehrává pouze minimální roli z hlediska kontroly operací a velení. Pouze autorizuje použití sil a deleguje potřebné pravomoci na kompetentní subjekt (regionální organizace, skupina států nebo jednotlivá země). Příkladem z poslední doby může být vojenská akce v Lybyi, kdy OSN oprávnila členské státy NATO k použití síly k ochraně civilního obyvatelstva, zejména prostřednictvím prosazení bezletové zóny (natoaktual.cz).

Poslední typem operací, někdy označovaným jako operace třetí generace, je tzv. rozšířený peacekeeping. Jedná se o komplexní operace malého rozsahu, které přesahují hranice tradičního peacekeepingu. Řadí se sem příprava a provedení voleb, obnova civilní správy, ochrana lidských práv a humanitární činnosti (Zůna 2002: 32).

2.2 OUM NATO

V případě NATO se peacekeepingové mise označují jako Operace na udržení míru. Oproti OSN jsou operace NATO konkrétně definovány:

Multi-funkční operace, vedené nestranně, zpravidla k podpoře mezinárodně uznávané organizace jako je OSN nebo OBSE, zahrnující vojenské síly, diplomatické úsilí a humanitární organizace. NATO OUM jsou určeny k dosažení politického řešení krize nebo jiných specifikovaných podmínek. Zahrnují operace na udržování míru a vynucování míru, stejně tak předcházení konfliktům, vytváření míru, budování míru a humanitární činnost (NATO 2001a).

NATO OUM se po skončení studené války staly významnou složkou světového peacekeepingu a dokázaly vyplnit mezeru ve schopnostech OSN při realizaci vojensky náročných misí (Baxter 1996: 6). Z výše uvedené definice vyplývá, že chápání OUM NATO je poněkud odlišné od toho v rámci OSN. OUM NATO byly od svého počátku koncipovány jako operace na vynucení míru, což bylo dáno vojenským potenciálem NATO. Mise jsou však organizovány multifunkčně a kromě ryze vojenských činností plní i řadu úkolů z oblasti humanitárních a civilních činností (Neag 2011: 37-39).

NATO řadí OUM do kategorie operací jiných než válka (Zůna 2002: 38). Většina z misí má zároveň jisté znaky misí na vynucení míru. Postavení OUM NATO vzhledem k členění misí OSN, kdy tyto mise řadíme mezi peacekeeping OSN druhé generace a vynucovací akce, ukazuje příloha č. 1. Mise mimo území členských států Aliance zároveň nespádají pod článek 5 Severoatlantické smlouvy – kolektivní obrana (MO ČR 2009).

K rozmachu OUM NATO došlo po pádu železné opony. Po skončení studené války a rozpadu SSSR, který byl vnímán členy Aliance jako největší hrozba, muselo NATO řešit otázku svého dalšího směřování. A právě peacekeepingové mise, tj. operace mimo území členských států, se staly pro NATO klíčovým polem působnosti (Zyla 2009: 337-338). Výčet doposud uskutečněných misí ukazuje příloha č. 2.

S novým operačním prostředím, jež vzniklo rozpadem bipolárního světa, začalo NATO podnikat zahraniční mise na větším geografickém území, které se nenacházelo na území členských zemí. Důkazem transformace NATO je *Berlínské komuniké*. To přineslo ideu Evropské bezpečnostní a obranné identity (ESDI) a rozpracovalo koncept Joint Task Force, v rámci kterého se zahraniční akce účastní v kombinované formě armády řádných členů, Francie a států Partnerství pro mír¹⁵. Tento princip měl vést k větší internacionalizaci a naplno byl ověřen během Jugoslávského konfliktu na konci 90. let (Jackson 1997: 2-4).

90. léta byla celkově pro NATO klíčová vzhledem k následujícímu vývoji organizace. Během tohoto desetiletí se NATO rozšířilo o některé ze států střední a východní Evropy, což byla do roku 1989 sféra vlivu Sovětského svazu. Zmíněné rozšíření pak bylo umocněno v roce 2004, kdy se NATO rozšířilo mimo jiné o Bulharsko, Rumunsko a Pobaltské státy (Cornell 2004: 10).

Nové členské státy se brzy začaly zapojovat do koaličních aktivit (natoaktual.cz). Kvalitativní zlom v OUM NATO znamenala operace na Balkáně (IFOR/SFOR). Tato operace znamenala konečné vymezení role NATO po skončení studené války (Papacosma 2006: 233-236). Základní rolí NATO i nadále zůstala kolektivní obrana členů, avšak v 90. letech se rozšířila o další role, které charakterizuje termín „kolektivní bezpečnost“ (Šedivý 2001: 19). Tato proměna NATO, která znamenala posun od monofunkční (obránné) a regionálně omezené organizace k multifunkční organizaci, která působí i mimo své území (tedy mimo

¹⁵ Alianční program spolupráce Partnerství pro mír (*Partnership for Peace - PfP*) vznikl v roce 1994 a jeho posláním je posilovat stabilitu, omezovat hrozby pro mír a budovat zesílené bezpečnostní vazby mezi jednotlivými partnerskými státy a NATO a mezi partnerskými státy navzájem. Partnerské země si samy vyberou oblasti, ve kterých by s NATO rády spolupracovaly. Poté je společně vypracován dvouletý Program individuálního partnerství a spolupráce (natoaktual.cz).

článek 5 Washingtonské smlouvy), byla reflektována ve dvou dokumentech – strategických koncepcích z let 1991 a 1999 (Neag 2013: 38).

3. Česká republika v misích NATO

3.1 Postoj ČR k OUM NATO

Česká republika vstoupila do NATO 12. března 1999. Po celá 90. léta patřil vstup do Aliance společně s přístupovými jednáními s EU k prioritám české zahraniční politiky (MZV ČR: 2014). Členství NATO bývá často označováno jako do tehdy největší úspěch české diplomacie.

Samotnému vstupu předcházelo již dříve zmíněné Partnerství pro mír¹⁶. Jednalo se o program přímé vojenské spolupráce NATO se zeměmi SVE. Každý se zúčastněných států měl udržovat bilaterální styky s NATO a dále rozvíjet spolupráci s dalšími účastníky programu (Anděl 2012: 146). Mezi cíle tohoto programu patřilo:

- zprůhlednění procesu národního obranného plánování a tvorby rozpočtu;
- zajištění demokratické kontroly obranných sil;
- udržení způsobilosti a připravenosti zapojit se do operací pod záštitou Organizace spojených národů, resp. z pověření OSCE;
- vybudování vojenské spolupráce s NATO za účelem společného plánování, výcviku a vzdělávání s cílem posílit způsobilost partnerských zemí PfP podílet se na mírových misích, vyhledávacích a záchranných akcích, humanitárních operacích a ostatních, dodatečně dohodnutých, aktivitách;
- v rámci dlouhodobého plánování vybudovat ozbrojené síly, které budou schopny lépe operovat s ozbrojenými silami členských zemí Severoatlantické aliance (NATO 2001b: 67).

Ze všech bodů vyplývá snaha začlenit nově přistoupené státy do zahraničních misí NATO, které se po konci studené války staly nejdůležitějším činností Aliance. České republice se to podařilo poměrně záhy. Ještě před samotným vstupem se českoslovenští vojáci účastnili misí v Perském zálivu a Jugoslávii, které byly prováděny OSN. Po podepsání Daytonské dohody se mírové jednotky OSN UNPROFOR, působící na území tehdejší Jugoslávie, přeměnily v mnohonárodnostní mírové implementační síly – IFOR, působící v rámci mírové mise NATO Joint Endeavour (MO ČR 2002: 9). Ta se tak stala první větší peacekeepingovou misí, na které měla účast i ČR. Tůma, Janošec a Procházka označují za hlavní motivy zapojování do misí NATO v 90. letech „*kromě trvalého sdílení odpovědnosti*

¹⁶ Z hlediska názvu práce je zajímavé, že program měl prvně nést název *Peacekeeping Partnership*. Avšak po nezdaru v Somálsku 1993 padlo rozhodnutí o názvu Partnerství pro mír (Anděl 2012: 143).

ČR za dění ve světě také eminentní zájem ČR podpořit novou roli Severoatlantické aliance v systému kolektivní bezpečnosti v Evropě a potvrdit způsobilost země pro plnohodnotné členství v Alianci.“ (Tůma et al. 2009: 107).

Vstup ČR do NATO měl však v první řadě motivy bezpečnostní. Ministerstvo zahraničních věcí uvádí: „*Hlavním důvodem vstupu ČR do NATO bylo zajistit vnější bezpečnost ČR. Vstupem do NATO se ČR stala pevnou součástí nejsilnější politicko-vojenské organizace světa a docílila stavu, kdy je bezpečnost země zajištěna nejlépe v historii našeho národa.*“ (MZV ČR). Při zkoumání priorit, které resort uvádí, a které tak můžeme brát jako všeobecný postoj ČR k NATO, zjistíme, že většina tezí je ovlivněna bezpečnostními aspekty. To hovoří ve prospěch neorealistického pohledu, že konání států je založeno primárně na strachu o vlastní bezpečnost. MZV ČR konkrétně uvádí:

- ČR podporuje alianční politiku obrany a odstrašení, která je založena na vyvážené kombinaci jaderných a konvenčních schopností umožňující čelit současným i budoucím hrozbám;
- Česká republika podporuje v NATO zefektivnění systému aliančních partnerství tak, aby nediskriminoval žádného partnera dle příslušnosti k určité skupině, a podporovala rozvoj partnerství na základě reciprocit, vzájemné výhodnosti a pragmatičnosti;
- V procesu rozšiřování NATO vystupuje ČR na podporu dalšího přibližování stávajících čtyř aspirantů o členství v NATO – Bosny a Hercegoviny, Černé Hory, Gruzie a Makedonie;
- ČR se v souladu se svými schopnostmi a dostupnými zdroji účastní aliančních operací a misí;
- ČR podporuje další rozvoj aliančních schopností v oblasti tzv. nových hrozeb např. energetická a kybernetická bezpečnost, boj proti terorismu (MZV ČR).

Jeden z hlavních strategických dokumentů ČR – *Bezpečnostní strategie ČR*, je z hlediska prosazování zájmů ČR poměrně dosti asertivní. Konkrétně se v tomto dokumentu uvádí:

ČR dává přednost aktivnímu předcházení ozbrojeným konfliktům a preventivní diplomacii. V případě vypuknutí krize či ozbrojeného konfliktu usiluje o řešení politickými a diplomatickými prostředky. Pokud tyto selžou, může ČR – v souladu s ústavním pořádkem, zákony, principy Charty OSN a v rámci

spojeneckých závazků a solidarity – použít sílu k ochraně svých životních a v případě nutnosti i strategických zájmů (MO ČR 2011: čl. 10).

Z hlediska vysílání svých jednotek se ČR snaží vystupovat jako aktivní partner. Karásek na základě *Bezpečnostní strategie ČR, Vojenských strategií* vydaných v letech 1999, 2002, 2004 a 2008 a *Doktríny AČR* konstatuje, že se ČR soustředí na operace, jež „se realizují mimo teritorium státu; jsou namířeny proti nestátním hrozbám; odehrávají se v konfliktech nižší intenzity; jsou zaštitěny širším mezinárodním rámcem.“ (Karásek 2010: 30).

První z charakteristik jasně vypovídá o tendenci NATO vysílat své vojáky mimo území členských států. To dokládají mise na Balkáně a v Afghánistánu. Tato tendence je reflektována i v hlavních dokumentech NATO, jako je *Strategická koncepce* z roku 1999. V té jsou již explicitně zmíněny OUM (NATO 1999).

Druhý aspekt, tedy boj proti nestátním aktérům, je obsažen v hlavních strategických dokumentech NATO i AČR. *Bezpečnostní strategie 2011* uvádí, že pravděpodobnost přímého vojenského ohrožení území ČR je sice malá, s tímto stavem však kontrastuje nárůst asymetrických bezpečnostních hrozeb, tedy konfliktů, ve kterých nemají soupeři rovnocenné zdroje, techniku a podmínky (Vodehnal 2008: 177). Hlavní hrozby jsou spatřovány v nestátních aktérech spojených s terorismem, v šíření zbraní hromadného ničení, v kybernetických útocích, v nestabilitě a regionálních konfliktech v euroatlantickém prostoru a jeho okolí, v negativních aspektech globalizace, v organizovaném zločinu a korupci, v ohrožení infrastruktury a v pohromách přírodního charakteru (MZV ČR 2011a). V podstatě o totožných hrozbách se zmiňuje i další významný strategický dokument – *Doktrína AČR* (MO ČR 2010). Doktrinální strategie ČR je proto ve shodě s rolí NATO (de Nevers 2007: 63-64). Tento vývoj, během kterého se AČR poměrně rychle a zároveň úspěšně vypořádala se změnou bezpečnostního prostředí v 21. století., ukazuje, že AČR dokázala přijmout koncept protipovstaleckého boje.

Třetí bod je ovlivněn logikou výhodnosti. ČR preferuje vysílání svých vojsk spíše do oblastí konfliktů nízké až střední intenzity. Proto ČR vůči svému závazku v NATO razí strategii kladoucí důraz na mírové a stabilizační operace, včetně humanitárních a záchranných misí, a na vysílání ozbrojených sil za účelem postkonfliktní rekonstrukce (MO ČR: 2011).

V poslední řadě je nutné participaci ČR na zahraničních misích zasadit do kontextu mezinárodních organizací. Pro ČR představují hlavní partnery v oblasti bezpečnosti NATO a EU.

3.2 Porovnání zapojení ČR do misí NATO a EU

NATO je pro ČR i po 14 letech, co je ČR právoplatným členem, nejdůležitějším partnerem na poli bezpečnosti. O určitou alternativu se již dlouho snaží EU. Smlouva o EU svým druhým pilířem založila novou mezivládní bezpečnostní politiku. Dále smlouva obsahovala nástroje SZBP. Ty byly revidovány Amsterodamskou smlouvou a jsou složeny ze společného postoje, společné akce a společné strategie (čl. J.2 Amsterodamské smlouvy).

EU, stejně jako NATO, představuje pro ČR možnost vyslat na zahraniční mise vojenský i nevojenský personál. V porovnání s NATO je však český příspěvek o poznání skromnější, což dokazuje příloha č. 3. Z přehledu vyplývá, že se ČR do července 2010 zúčastnila celkem devíti misí, z čehož sedm bylo nevojenských a dvě vojenské. Nejrozsáhlejší misí byla operace EULEX v Kosovu, které se zúčastnilo 32 expertů.

Výčet misí, kterých se ČR zúčastnila pod hlavičkou NATO, je o poznání širší. Jednotlivé mise budou rozebrány dále v textu, proto je na tomto místě uveden pouze hrubý přehled. Příloha č. 4 uvádí, že se ČR do července 2013 zúčastnila celkem 29 zahraničních misí NATO, z čehož byly čtyři peacekeepingové. Tyto mise jsou v textu dále rozebrány. Zbylých 25 misí zahrnovalo mise, které by spíše spadaly pod označení peacebuilding.

Upřednostňování NATO před ostatními bezpečnostními partnery najdeme ve vládních i armádních dokumentech. *Doktrína AČR* explicitně uvádí, že: „základními východiský pro zajištění obrany a bezpečnosti ČR je aktivní účast v systému kolektivní obrany NATO opírajícím se o silnou transatlantickou vazbu.“ (AČR: 2011). To potvrzuje *Bezpečnostní strategie* z roku 2003, i její revidovaná verze z roku 2011: „pro zajištění obrany ČR je klíčová aktivní účast v systému kolektivní obrany NATO opírajícím se o silnou transatlantickou vazbu.“ (MZV ČR 2011a: 11). Eichler a Hynek při zkoumání české účasti v Afghánistánu vyzpovídali řadu čelných představitelů AČR. Odpověď na otázku, proč ČR nepůsobí ve větší míře v zemích, které jsou zasaženy humanitární katastrofou více než Afghánistán (např. Kongo), se jim dostala v podstatě jenom jedna: „Protože tam není NATO.“ (Eichler, Hynek 2010: 123)

Proč tomu tak je? Důvodů nalezneme více. V porovnání s misemi EU mají mise NATO delší historii, jejich velení je zkušené a čeští vojáci se spoluúčastní akce s armádou USA, která je v současné době nejlépe vybavenou armádou světa. Z toho pramení neocenitelné zkušenosti, které vojáci i velení získávají (Tamtéž: 114). V misích NATO tak ČR vidí výhody pro modernizaci a výcvik své armády. Neoddiskutovatelným faktem zůstává zajištění vlastní bezpečnosti. Urbanovská uvádí, že podstatou preferování NATO a účast v peacekeepingových misích je: „zajištění bezpečnosti samotné ČR: vzhledem k nemožnosti

oddělit bezpečnost ČR od bezpečnosti v euroatlantické, resp. globální oblasti je podíl na řešení krizí považován za způsob, jak zvýšit svoji vlastní bezpečnost.“ (Urbanovská 2012: 85).

3.3 Závazky ČR v NATO a jejich plnění

Členství v NATO pro každý stát znamená přijmout závazky vůči organizaci. Ty jsou proto určitou kompenzací výhod, jaké členství poskytuje. Pro ČR jsou závazky následující: individuálně i kolektivně udržovat a rozvíjet schopnost odolat útoku; zahraniční politika konzistentní s Aliancí, ochota podílet se na misích či programech NATO; finanční zapojení do aliančního rozpočtu; výdaje na obranu na úrovni 2 % hrubého domácího produktu (natoaktual.cz).

V případě ČR se jako nejproblematičtější jeví poslední bod. Od svého vstupu v roce 1999 dokázala ČR splnit tento závazek pouze v letech 1999-2003 a poté roku 2005 (MO ČR). Palata v této souvislosti uvádí, že 15 let, co je ČR členem, přineslo na českou stranu více výhod, než ČR NATO vrátila (Palata: 2014).

Se snižujícími výdaji na obranu můžeme tvrdit, že ČR jistým způsobem zneužívá svého členství v NATO. Washingtonská smlouva sice zavazuje členské státy k obraně území aliančních partnerů, ale spoléhání se na čl.5 a nedodržování závazků spojených s výdaji na obranu je čistý kalkul, který je ovlivněn logikou výhodnosti. „*Proto můžeme dále snižovat své výdaje na obranu, vzdávat se důležitých vojenských schopností a účastnit se aliančních misí jen tehdy, pokud to není nebezpeční a moc nás to nebude stát.*“ (Jireš: 2014). V součtu je pro ČR výhodnější snižovat výdaje na obranu a vědomě tak nedodržovat jeden ze závazků, neboť se cítí být dostatečně chráněna Washingtonskou smlouvou.

3.4 Přehled OUM s účastí ČR

3.4.1 IFOR

Mise IFOR navázala na misi UNPROFOR¹⁷, realizovanou OSN. Mise probíhala od 20. prosince 1995 do 20. prosince 1996 na území Bosny a Hercegoviny (natoaktual.cz). Rozdíl mezi jednotkami OSN a NATO byl značný – oproti pouze lehce vyzbrojeným jednotkám OSN byli příslušníci mise IFOR plně vyzbrojeni (včetně tanků a letadel) aby v případě vlastního ohrožení nebo znovuvypuknutí občanské války mohli zasáhnout (Tamtéž).

¹⁷ V rámci UNPROFOR taktéž působili čeští vojáci. Mise byla ustanovena rozhodnutím Rady bezpečnosti 27. listopadu 1991. O české účasti pak bylo rozhodnuto 16. ledna 1992 (mise.army.cz)

Hlavním úkolem mise bylo vynucení míru a dodržování *Daytonské mírové smlouvy*. Ta se snažila udržet jednotný stát (Bosnu a Hercegovinu) a zároveň fakticky souhlasila s vnitřním politickým rozdělením (Federace Bosny a Hercegoviny a Republika Srbská). Byla koncipována jako všeobecný kompromis, který měl zamezit pokračování několikaletého konfliktu na území bývalé Jugoslávie, který byl největším konfliktem na území Evropy od konce druhé světové války (Hladký 2006: 316-318).

Celkově mise IFOR nespadá pod označení peacekeeping, neboť její první fáze byla zaměřena na vynucení míru. Větší část však zahrnovala činnosti peacekeepingu, a proto ji uvádíme v této práci. Z hlediska celé mise je důležitý fakt, že měla autorizaci ze strany OSN, která operaci IFOR schválila *Rezolucí 1031* (OSN: 1995). Hlavními úkoly operace bylo vytváření bezpečného prostředí k naplnění cílů Daytonské dohody, dosažení trvalé stabilizace a podpora mírového vývoje regionu (MO ČR 2002: 11). Mise IFOR skončila o půlnoci z 19. na 20. prosince 1996, kdy kompetence přebrala mise SFOR.

Působení ČR v operaci IFOR

Kontingent AČR v misi tvořili příslušníci z různých jednotek a útvarů a vojáci ze zálohy. V průběhu operace IFOR se pohyboval počet kontingentu okolo 850 osob, z čehož největší část představoval 6. mechanizovaný prapor (okolo 800 osob). Ostatní příslušníci mnohonárodní mise působili na jednotlivých velitelstvích mise IFOR – na velitelství kontingentu AČR v Záhřebu, na velitelství britské mnohonárodní divize v Gorném Vakufu (později bylo přemístěno do Banja Luky) a na velitelství kanadské mnohonárodní brigády v Čoraliči. Část důstojníků trvale působil v Záhřebu a ve Splitu v kontraktační skupině Národního podpůrného prvku a v podpůrné skupině (mise.army.cz).

Jednotky AČR byly v této operaci zařazeny do sestavy mnohonárodní britské divize (MO ČR 2002: 19) Přesný počet zapojených jednotek je těžké určit, neboť mise plynule přešla pod označení SFOR. Jisté však zůstává, že se jednalo o první českou účast v operacích NATO.

Motivace ČR k účasti na misi

V devadesátých letech byla Česká republika vystavena nutnosti zajistit si svou bezpečnost. Riziko přímého ohrožení státu vojenským konfliktem se sice snížilo, ale o to více narostla nestabilita některých regionů (MO ČR: 1995). Pro zajištění bezpečnosti Bílá kniha o obraně z roku 1995 explicitně uvádí, že „*prvořadým cílem České republiky pro zajištění její bezpečnosti je plnohodnotné členství v NATO.*“ (Tamtéž).

Participace na misi UNPROFOR a následné začlenění jednotek AČR do mise IFOR tak mělo ČR pomoci při vstupních jednáních. To potvrzuje i vládní návrh o vyslání jednotek do Bosny a Hercegoviny. V dokumentu se uvádí:

Zapojení České republiky do IFOR bude především vyjádřením pokračujícího zájmu o aktivní účast na mírovém řešení konfliktu na území bývalé Jugoslávie, v geograficky blízké oblasti, se kterou má Česká republika tradiční přátelské vztahy a podobné historické zkušenosti. Zapojení do operace IFOR bude zároveň potvrzením připravenosti naší země podpořit NATO v urovnání jugoslávského konfliktu a bude jedním z kritérií způsobilosti pro členství v NATO. Vyslání české bojové jednotky do operace IFOR bude rovněž významným příspěvkem k uplatňování role NATO v systému kolektivní bezpečnosti v Evropě. V tomto smyslu účast v operaci IFOR podpoří zapojení České republiky do euroatlantických struktur (Parlament ČR: 1995).

Z uvedené zprávy jsou patrné motivy ČR k účasti. Jednak to bylo již zmiňované zajištění bezpečnosti v Evropě. Oblast Balkánu je ČR geograficky blízká, a tak konflikt v tomto regionu byl tehdejšími představiteli státu pokládán za nežádoucí. Oblast západního Balkánu, respektive jeho stabilita, je navíc strategickým zájmem ČR. ČR se o oblast západního Balkánu zajímá převážně z bezpečnostních hledisek. ČR v tomto regionu usiluje o bezpečný prostor, ekonomicky standardní prostředí, fungující právní prostředí a vymahatelnost práva, a plně demokratické státní struktury (MZV ČR 2013: 13). S prvním bodem souvisí i důvod následující. ČR se jako malý stát při zajišťování vlastní obrany soustředí na mezinárodní organizace a v 90. letech bylo NATO nejlepším způsobem, jak toho dosáhnout. Účast na operaci tak byla viděna jako výhodná možnost, jak si upevnit své vyjednávací pozice při následujících rozhovorech o členství.

3.4.2 SFOR I,II

Výzkum operace SFOR je zajímavý z několika ohledů, avšak tím nejdůležitějším je, že se ČR během této operace stala právoplatným členem NATO. Můžeme tak sledovat, zdali postupem času se změnil postoj ČR k operaci a k závazkům vůči Alianci.

Operace byla znovu schválena OSN, tentokrát se jednalo o *Rezoluci 1088* (OSN: 1996). Tím byly pověřeny mnohonárodní Stabilizační síly – SFOR, k pokračování v plnění

úkolů, které vyplývaly z Daytonské smlouvy. Jednotkám z mise IFOR se podařilo situaci v Bosně a Hercegovině stabilizovat, a tak bylo úkolem mise SFOR především udržení bezpečného prostředí nutného k naplnění aspektů mírové dohody (MO ČR 2002: 47).

Mezi vojenské úkoly mise patřila kontrola procesu odzbrojování a předcházení vypuknutí ozbrojeného konfliktu. Vyjma toho se jednotky NATO poprvé ve své dosavadní historii začaly podílet i na nevojenských činnostech, jako byla příprava svobodných voleb a spolupráce s mezinárodními organizacemi (nato.int). I přes působení mezinárodních jednotek postupovala poválečná obnova země kupředu jen velmi pomalu.

Působení ČR v misi SFOR

SFOR I a II byla dohromady s IFOR největší OUM NATO, jaké se ČR zúčastnila. Celkově se v letech 1996-2004 v Bosně a Hercegovině vystřídalo 6300 českých vojáků a civilních pracovníků (mise.army.cz).

Kontingent Armády České republiky byl začleněn pod britské velení do sestavy mnohonárodní divize Jihozápad – MND-SW (Multinational Division – South West). Společně s jednotkami Kanady, Nizozemska a Malajsie plnil český kontingent úkoly v severozápadní Bosně (Tamtéž). Kontingent AČR v SFOR I byl tvořen velitelstvím kontingentu a sekce součinnosti se štáby SFOR v počtu 22 osob, 6. mechanizovaným praporem v počtu 600 příslušníků a vrtulníkovým odřadem v počtu 22 osob. Velitelství českého kontingentu bylo umístěno v obci Bosanska Krupa (na území Federace Bosny a Hercegoviny). Jeho hlavním posláním bylo zajistit spolupráci jednotek AČR v misi SFOR s velitelstvím MND-SW v Banja Luce a s dalšími národními kontingenty (Tamtéž).

Hlavním úkolem jednotek 6. mechanizovaného praporu bylo zajistit v prostoru jeho odpovědnosti bezpečné podmínky pro návrat uprchlíků. K tomu sloužilo pravidelné hlídkování a pozorování vytipovaných prostorů a objektů, dále pak zajištění demobilizace jednotek zneprátelených stran, jejich odzbrojení a kontrola stažení do kasáren a pátrání po hledaných válečných zločincích.

Pokud budeme sledovat postoj ČR k misi SFOR, zjistíme, že došlo k proměně českého postoje, který souvisí s vývojem národních zájmů. Česká republika se po rozhodnutí snížit celkový počet jednotek NATO z 21 000 na 18 000 připojila ke státům, které z mise odvolaly vojenské prapory. A tak zatímco v roce 2000 bylo v Bosně přítomno okolo 600 vojenských příslušníků, v roce 2001 byli všichni příslušníci mechanizovaného praporu staženi (MZV 2001).

S přechodem pod SFOR II souvisí celkové snížení počtu zapojených jednotek NATO. AČR zapojila do druhé fáze pouze 15 příslušníků. O to více se však posílilo zapojení do operace KFOR v Kosovu, která probíhala současně s operacemi na území Bosny a Hercegoviny (Vláda ČR 2001).

Můžeme konstatovat, že konání ČR je v souladu s realistickou hypotézou Karáska, který předpovídá, že „argument členství“ bude s postupem času od vstupu země do konkrétní organizace slábnout a bude nahrazen argumenty, které zdůrazňují specifické zájmy České republiky (Karásek 2010: 30). České zájmy se, velmi zjednodušeně řečeno, přesunuly do jiného státu. ČR shledala nevýhodnou širší účast na misích SFOR a KFOR zároveň, a proto se rozhodla přesunout své jednotky do Kosova.

Motivace ČR k účasti na misi

Účast ČR na pokračování mise NATO v Bosně a Hercegovině si vyžádal tehdejší generální tajemník Severoatlantické aliance Javier Solana, který účast ČR na misi IFOR hodnotil velice kladně. Reagoval tak na působení AČR v operaci IFOR, která byla ze strany Spojenců hodnocena jako velice přínosná. „*Dosavadní zkušenosti z působení kontingentu Armády České republiky v IFOR jsou velmi příznivé.*“ (Parlament ČR 1996). Ve vládním návrhu o vyslání jednotek do operace SFOR se dále uvádí, že Velká Británie si přeje setrvání příslušníků AČR ve svém sektoru.

Ač byla přítomnost AČR v Bosně a Hercegovině hodnocena kladně, musíme se zaměřit i na motivace ČR. Před vysláním jednotek do operace SFOR ČR stále nebyla právoplatným členem NATO. Jakákoli forma aktivity tak byla opět viděna jako možnost vylepšit si vyjednávací pozice. To dokládá již zmíněný vládní návrh: „*Naše dosavadní podpora úsilí Severoatlantické aliance v urovnání jugoslávské krize tím (vysláním jednotek) bude dále zvýrazněna, což má nepochybně svůj význam v nadcházejícím období, kdy má NATO v příštím roce na své vrcholné schůzce rozhodnout o zahájení jednání s novými kandidáty na členství v NATO.*“ (Tamtéž). Dalším z argumentů, které hovořily pro účast na misi a tím pádem sledovaly vlastní zájmy, byl připravovaný vstup do EU: „*Pozitivně se zapojení kontingentu Armády České republiky do SFOR může projevit i v úsilí o začlenění České republiky do Evropské unie, protože prokáže naše odhodlání aktivně se podílet na udržení míru a bezpečnosti v Evropě.*“ (Tamtéž).

Důležitým aspektem, který ovlivnil rozhodnutí ČR o účasti na balkánských misích je samotný region jihovýchodní Evropy. Bosna a Hercegovina sice byla vybrána jako prioritní země ZRS ČR až v roce 2002, avšak spolupráce ČR a Bosny a Hercegoviny je mnohem delší.

MZV ČR uvádí, že Bosna a Hercegovina patří dlouhodobě k zahraničněpolitickým prioritám ČR. To je také důvod, proč je zařazena mezi prioritní země, tedy státy, se kterými je spolupráce realizována primárně formou bilaterálních rozvojových projektů (MZV ČR 2010: 13)

ČR při spolupráci s regionem Bosny a Hercegoviny vychází z tradičně dobrých rozvojových vztahů (MZV ČR 2011b: 3). Bosna a Hercegovina patří společně s Afghánistánem, Etiopií, Mongolskem a Moldavskem k hlavním prioritám ZRS. Ve dvou z těchto zemí, v Afghánistánu a právě Bosně se aktivně účastnila AČR operací NATO. Vláda ČR v žádném dokumentu neuvádí, zda je ZRS ovlivněna tím, že na územích působily vojenské jednotky ČR. Můžeme proto pouze polemizovat, zda ČR cítí určitou odpovědnost za následný rozvoj země, do které vyslala své jednotky, či zda je ZRS navázána na bezpečnostní hlediska, jako může být snaha o stabilizaci Balkánu, který je z geografického hlediska ČR blízký.

Tyto fakta jsou v souladu s výsledky Neack, která participaci států SVE vysvětluje snahou těchto států o zajištění vlastní bezpečnosti. Malé státy typu ČR se zapojují do peacekeepingových činností, aby získaly určitou mezinárodní prestiž. Jejich konání je ovlivněno rozhodnutími silných hráčů, a ač se může jevit jako idealistické, je ovlivněno převážně kalkulací (Neack 1995: 184). Neack zkoumá formy a rozsah zapojení jednotlivých států do peacekeepingových misí OSN, avšak z uvedených argumentů vyplývá, že její závěry jsou aplikovatelné i na případ misí NATO.

3.4.3 KFOR

Problematika Kosova byla největším tématem evropské politiky na konci 20. století. V roce 1991 zde žilo 1 956 196 obyvatel, z čehož bylo 82 % Albánců, 11 % Srbů a Černohorců a zbylých 7 % bylo tvořeno ostatními menšinami (Thomas, Mikulan 2006: 31) Nepokoje mezi většinovými Albánci a srbskou menšinou vypukly naplno po podepsání Daytonských dohod. Hlavními protivníky byly Kosovská osvobozená armáda (UÇK) a Jugoslávská lidová armáda.

Strategie UÇK, směřující k dosažení nezávislosti, vycházela z podněcování bouří v oblasti Kosova tak, aby vynutila zásah jugoslávských jednotek. Od toho si UÇK slibovala zásah západních států. 22. dubna 1996 zahájila UÇK paralelní útoky na srbské bezpečnostní složky i civilisty. To vyprovokovalo Srbskou stranu k mobilizaci armády a následnému protiútok. Během následujícího roka se podařilo Miloševićově armádě obsadit větší část

Kosova. Na obsazeném území docházelo k etnickým čistkám, které měly za následek masivní přesuny obyvatelstva a taktéž likvidaci 36 % populace kosovských Albánců (Tamtéž: 48).

To přinutilo OSN konat. Mezinárodní společenství na tyto čistky rozhořčeně reagovalo a vzneslo požadavek na okamžité zastavení bojů a stáhnutí srbských jednotek. Milošević se tomuto požadavku podrobil a skutečně srbské jednotky z území Kosova stáhnul. Během listopadu 1998 však tajně poslal část jednotek zpět do Kosova, kde boje opět vypukly. NATO v důsledku toho svolalo mírovou konferenci v Rambouillet¹⁸, která však nepřinesla výsledky. Jelikož srbské jednotky pokračovaly v násilí na území Kosova, rozhodlo se NATO zahájit letecké útoky, které trvaly 79 dní. Tyto nálety neměly mandát Rady bezpečnosti OSN, jelikož Rusko podporovalo srbské zájmy v Kosovu. Jedná se tak o jeden z nejdiskutovanějších aktů Aliance v její historii (Enuka 2013: 9-15).

Bombardování Bělehradu a dalších cílů v Srbsku vyvrcholilo v březnu 1999. V květnu Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii obvinil Miloševiče ze spáchání válečných zločinů v Kosovu, načež Rusko upustilo od své podpory Srbsku. Milošević uznal porážku 6. června 1999 a o šest dní později podepsal mírovou dohodu s NATO. 12. června pak vstoupily na území Kosova jednotky KFOR.

Jednotky mise KFOR měly legitimaci OSN. Misi schvalovala rezoluce č. 1244. Hlavním úkolem jednotek NATO bylo podporovat misi UNMIK a zabezpečovat bezpečné prostředí, které by umožnilo pokračování mírového procesu a demokratického vývoje (mise.army.cz).

KFOR byla původně složena z asi 50 000 mužů a žen z členských zemí NATO, partnerských zemí a dalších zemí, které nejsou členy NATO. Do začátku roku 2002 byla mise KFOR snížena na zhruba 39 000 vojáků. Zlepšení bezpečnostního prostředí umožnilo NATO další snížení počtu vojáků KFOR na 26,000 do června 2003, poté na 17,5 tisíc na konci roku 2003. V dnešní době se počet jednotek NATO na území Kosova pohybuje okolo 5 000 (nato.int)

Úkoly KFOR zahrnovaly pomoc při návratu nebo přesídlení vysídlených osob a uprchlíků, rekonstrukci a odminování, lékařskou pomoc, zajišťování bezpečnosti a veřejného pořádku, zaručení bezpečnosti etnických menšin, ochranu patrimoniálních míst, kontrolu přeshraničního pašování zbraní spolu s dohledem nad ničením zbraní v celém Kosovu, podporu pro zřízení civilních institucí, zajištění práva a pořádku, soudnictví a vězeňství, volebního procesu a další (Tamtéž).

¹⁸ Konference reagovala na zmasakrování 43 albánských civilistů u vesnice Račaku nedaleko Štimlje

Působení ČR v misi KFOR

AČR se mise v Kosovu účastnila hned od začátku, tedy od roku 1999. V počáteční fázi mise ČR poskytovala průzkumnou rotu, posléze se počet zapojených jednotek zvětšil. V tomto roce bylo do mise zapojeno 140 příslušníků, kteří byli povětšinou převzati z mise v Bosně a Hercegovině. Roky 1999-2005 můžeme označovat jako úvodní část mise a označujeme je jako misi *Joint Guardian*. Mezi úkoly českých kontingentů patřilo střežení kosovsko-srbské administrativní hranice, monitorování veškeré činnosti v úseku a příhraniční oblasti, evidování a zajištění bezpečného návratu uprchlíků a vytvoření podmínek a prostoru pro mírové soužití kosovských Srbů a Albánců (mise.army.cz)

Po ukončení mise v sousední Bosně a Hercegovině se stala mise v Kosovu klíčovou zahraniční misí AČR. Od roku 2002 se pak AČR připravovala společně s vojáky ze Slovenska v rámci společného česko-slovenského praporu KFOR, jenž byl součástí mnohonárodní brigády Střed. V tomto praporu bylo koncentrováno 400 příslušníků AČR a 100 příslušníků OS SR. V roce 2003 byl počet českých jednotek znovu navýšen a to na 500.

V roce 2005 převzala ČR od Finska roli tzv. vedoucího státu, tedy státu, který zodpovídá za úkoly ve svěřené oblasti (Střed). Společně s ČR byli v brigádě Střed zastoupeni vojáci z Finska, Irska, Slovenska, Švédska a Lotyšska. Jedná se o první případ, kdy byla AČR pověřena úkolem tohoto typu a velením mnohonárodnostním jednotkám. České velení bývá označováno za úspěšné. Velení předala ČR v červenci 2006 Švédsku.

Během roku 2005 taktéž došlo k přejmenování mise na *Joint Enterprise*. I přes mírné uklidnění situace, která však stále nebyla dostatečně stabilní pro odchod vojsk, se český kontingent rozšiřoval – pro misi *Joint Enterprise* Parlament ČR souhlasil s účastí 660 příslušníků včetně záložní roty. V roce 2007 byl kontingent rozšířen o vrtulníkovou jednotku.

Během svého působení na území Kosova spolupracovala AČR s UNMIK a dalšími organizacemi, jako je například Člověk v tísni. Celkově jednotky KFOR působily spíše demonstrativně a měly za úkol předcházet ozbrojeným konfliktům. To můžeme doložit usnesením NATO z roku 2001, ve kterém je uvedeno, že bylo dosaženo momentu, od kterého mohou jednotky přejít k tzv. odstrašující přítomnosti a postupně mohou být počty vojáků redukovány (nato.int)

Kosovská mise je nejdelší zahraniční misí AČR. V současné době působí v Kosovu skupina 13 českých vojáků, kteří působí v mnohonárodním štábu při plnění operačního úkolu. Účast úkolového uskupení AČR byla ukončena v roce 2011, čímž byla v podstatě ukončena jedenáctiletá mise AČR v Kosovu (acr.army.cz).

Motivace ČR k účasti na misi

Můžeme konstatovat, že většina politické reprezentace, krom komunistů, kteří vystupují proti NATO všeobecně, se postavila za zahájení zásahu proti Jugoslávii (Šulc 2010: 133). U společnosti to tvrdit nemůžeme. Proti vojenskému zásahu v Jugoslávii byla poměrně značná část české populace.¹⁹

Co se týče jednotlivých stran, shledáme, že účast dlouhodobě podporují pravicové a středové strany. Naprosto proti byli po celou dobu působení AČR v Kosovu komunisté.²⁰ U ČSSD panuje rozpor. Výsledky Šulce (2010) ukazují, že se strana snažila uspokojit ty straníky, kteří s útokem na Jugoslávii souhlasili i ty, kteří byli proti.

Český postoj k misi byl dlouhou dobu určován právě ČSSD, která byla největší vládní stranou od roku 1998 až do roku 2006. V úvodní části mise, tedy během samotného útoku na Jugoslávii a započetí následné peacekeepingové mise byl premiérem Miloš Zeman. Během mandátu jeho vlády bylo odsouhlaseno vyslání 126 vojáků, což bylo nejméně ze všech členských zemí NATO. Vláda toto rozhodnutí obhajovala faktem, že se ČR dlouhodobě účastní mise SFOR v Bosně a Hercegovině (ČTK 1999). Za hlavní důvod vyslání malého kontingentu byl považován nedostatek financí. Pro vyslání většího kontingentu, i přes finanční problémy, byl prezident Václav Havel.²¹

Nadace Člověk v tísní provedla v roce 2001 anketu mezi českými politiky s názvem: *Jak čeští politici hodnotí účast českých vojáků v zahraničních misích?* Z výsledků vyplývá, že čeští politici většinou chápou účast českých vojáků v peacekeepingových misích jako jeden ze způsobů prosazování národních zájmů ve válkou destabilizovaných regionech (Bureš 2007: 162). To potvrzují slova tehdejšího předsedy výboru pro obranu a bezpečnost Petra Nečase: *„česká účast v zahraničních misích přispěla k prosazení našich zájmů, protože většina konfliktů vedoucích k mezinárodní vojenské operaci ohrožovala stabilitu v regionech pro nás významných.“* (Nečas citován in Člověk v Tísni: 2001). Ve smyslu zviditelnění ČR na mezinárodní scéně hovoří Lubomír Zaorálek, tehdejší člen zahraničního výboru: *„tím, že jsme byli ochotni a schopni nabídnout rychlou a účinnou pomoc, se nám daří měnit obraz českého prostředí jako něčeho švejkovského, provincionálního nebo izolacionistického.“* (Zaorálek citován in Člověk v tísní: 2001). Oba tyto výroky jsou v souladu s názory Waltze, který účast

¹⁹ Dle agentury Sofres-Factum podporovalo zásah v Jugoslávii 36,3 % české populace (Strašíková 2009)

²⁰ U KSČM může být tento postoj dán historickým poutem s bývalou Jugoslávií (Šulc 2010: 150)

²¹ První český prezident dlouhodobě zastával idealističtější pojetí zahraniční politiky než vláda. Vyslání českých jednotek povětšinou obhajoval závazky vůči spojencům, čímž se lišil od vládní politiky, ve které můžeme nalézt rozpory.

malých států na zahraničních misích vysvětluje snahou zajistit si vlastní bezpečnost – jednak snižováním nestability ve strategických regionech a zadruhé účastí v mnohonárodnostní misi zlepšit svůj vlastní obraz, což má v konečném důsledku taktéž vést ke zvýšení bezpečnostních záruk.

V průběhu mise KFOR prodělal český postoj značný vývoj podle toho, jak se měnila struktura národních zájmů vůči Kosovu. Spory ohledně českého postoje se projevily při hlasování o otázce uznání Kosova. V roce 2008 byla vládnoucí koalice tvořena ODS, KDU-ČSL a SZ. Zatímco nejsilnější strana ODS schválení Kosova přijímala, rozhodně proti byli křesťanští demokraté. Stejně stanovisko zastávala také opozice. Kosovskou autonomii uznaly jako první USA, následované Francií, Velkou Británií a Německem. ČR, ač její nejsilnější spojenci v čele s USA Kosovo uznali, váhala. Nejsilnějším argumentem, který zazníval proti uznání autonomie, byl vznik precedentu. Odpůrci uváděli, že uznání Kosova povede ke vzniku precedentu, který bude mít za následek destabilizaci v dalších částech světa např. ve Španělsku ve spojení s baskickou otázkou, v Turecku v souvislosti s Kurdy nebo z poslední doby známý případ Krymu (ČTK: 2008).

Vládní krize ohledně Kosova dokonce přiměla KDU-ČSL načas uvažovat o odchodu z koalice. To se však nestalo a vláda ČR v květnu 2008 nezávislost Kosova uznala (Vláda ČR 2008). Tento případ však ilustruje, že český národní zájem se jasně postavil nad idealistické ideje. ČR se ohledně uznání Kosova chovala krajně racionálně a k uznání přistoupila až poté, co tak učinila naprostá většina zemí EU.

Český postoj k misi se dále vyvíjel v souladu s teorií výhodnosti, která předpokládá, že stát postupně bude upouštět od širokého zapojení do koaličních aktivit a bude se více orientovat na vlastní zájmy. V roce 2012 bylo českých vojáků v Kosovu pouze sedm, což ČR řadí na 23. místo ze všech zúčastněných států. Větší míru zapojení najdeme i u nečlenských států NATO, které jsou sdruženy v PfP, jako jsou Švédsko nebo Ukrajina (Petrlová 2014).

Faktorem, objevujícím se po celou dobu trvání mise KFOR, a který rezonuje při všech koaličních aktivitách, do kterých je ČR zapojena, jsou získané zkušenosti. V tomto případě se zkušenostmi myslí výcvik vojáků a spolupráce armád v rámci koalice. To prospívá modernizaci AČR. Čeští vojáci v rámci NATO spolupůsobí s jednotkami z USA, jejichž armáda je považována za nejmodernější na světě. Členství v NATO se tak nemalou měrou zasloužilo o transformaci AČR, která před samotným vstupem stále z části vycházela z komunistické předlohy (Rašek 2009: 29).

3.4.4 ISAF

Po vojenské invazi SSSR roku 1979 se Afghánistán postupně stal útočištěm řady radikálních extremistů. V roce 1996 přišel do Afghánistánu Usáma bin Ládín poté, co byl donucen opustit Súdán. Postupně získal kontrolu nad většinou afghánského území. Po celou dobu vystupovali přívrženci Bin Ládina značně protizápadně, což vyvrcholilo teroristickými útoky v USA v září 2001 (Eichler, Hynek 2010: 106).

Nedlouho po teroristických útocích následovala operace Trvalá svoboda, která přinesla vítězství západních spojenců. Taliban sice pod nápoem spojeneckých sil v prosinci 2001 kapituloval, jeho bojovníci se ale nevzdali. Po celou dobu mise se musí jednotky NATO vypořádat se složitým horským terénem Afghánistánu, který vyhovuje partyzánskému boji Talibanu.

Na samotnou vojenskou akci navázala mise ISAF. ISAF byla vytvořena v souladu se závěry bonnské konference v prosinci 2001 a schválena OSN. S vysláním mezinárodních jednotek souhlasili představitelé afghánské opozice, kteří se zavázali k vytvoření přechodné vlády. Hlavním cílem mise ISAF bylo této nově vytvořené vládě asistovat během rekonstrukce Afghánistánu (isaf.nato.int).

V roce 2003 bylo velení mise NATO předáno čistě do rukou NATO. Charakter mise je těžko zařaditelný do některé z užívaných taxonomií. Oblast Afghánistánu je natolik různorodá, že jednotky na různých částech země řeší velice odlišné úkoly. V roce 2005 NATO přidalo kromě asistence afghánským politickým autoritám při zajišťování bezpečnosti i úkoly provádění stabilizačních a bezpečnostních operací v koordinaci s afghánskými bezpečnostními silami. V průběhu mise mnohé ze států vyslaly do Afghánistánu Provinční rekonstrukční týmy, jejichž činnost můžeme z části zařadit do kategorie peacebuilding. Na druhou stranu na územích, kde je zvýšená činnost povstalců, bychom misi ISAF označili za misi na vynucení míru.

V součtu patří mezi úkoly mise ISAF pomoc afghánské vládě při výcviku Afghánské národní armády a policie a při realizaci programů odzbrojení, demobilizace a reintegrace země, včetně posilování celkové bezpečnosti a stability jako podmínky dalšího rozvoje (Vláda ČR 2008).

Samotné NATO dělí úkoly mise ISAF do několika kategorií. První kategorie vychází z ryze peacekeepingových činností. Řadí se sem snižování povstaleckých aktivit, podpora růstu afghánských bezpečnostních složek a zabezpečení bezpečného prostředí, které umožní socio-ekonomický rozvoj. Pro tento cíl jednotky ISAF aktivně spolupracují s příslušníky afghánských bezpečnostních sil. Druhou skupinou jsou aktivity zaměřené na rekonstrukci

a rozvoj. Toho NATO dociluje působením PRT. První PRT vyslaly do Afghánistánu USA v roce 2002. Jedná se o týmy složené z vojenské a civilní složky. Velikost týmů závisí na svěřených úkolech, velikosti provincie, bezpečnostní situaci a dalších faktorech (Kříž 2006: 113).

Větší část personálu PRT tvoří vojenská složka. Musíme však konstatovat, že skladba a složení PRT se liší stát od státu. Existují tři modely PRT²², přičemž na tomto místě podrobněji rozebereme americký, který posloužil jako inspirace při vytváření českého PRT. Americký model klade největší důraz na ochranu vlastních jednotek. Projekty realizované PRT amerického vzoru mají tendenci být krátké a co možná nejvíce účinné (Zona 2008: 59-60).

V roce 2014 odejde s Afghánistánu naprostá většina aliančních vojsk. Nová mise by tak již neměla být bojová, ale měla by se zaměřit na výcvik a pomoc afghánské armádě. Pro NATO zůstává mise ISAF životně důležitá (Eichler, Hynek 2010: 108). Oblast Afghánistánu by se mohla při výrazném neúspěchu koaličních jednotek stát jakýmsi centrem pro výcvik a další působení teroristů.

Působení ČR v misi ISAF

České jednotky se mise v Afghánistánu účastní od roku 2002, kdy byla do Afghánistánu vyslána 6. polní nemocnice. Od roku 2007 do roku 2007 působila na kábulském letišti meteorologická jednotka. Od roku 2007 do roku 2009 pak v Afghánistánu působila jednotka vojenské policie. K největšímu nárůstu české účasti došlo v roce 2008, kdy vláda schválila vyslání českého PRT. Předtím působili české jednotky po dva roky v rámci německého PRT, kde získávaly zkušenosti pro fungování vlastního PRT. Fungování českého PRT byla ukončeno v roce 2013. Během pěti let PRT realizoval 138 rekonstrukčních a rozvojových projektů a 107 projektů rychlého dopadu (mise.army.cz).

Český PRT má v Lógaru tři hlavní pilíře. Prvním je podpora provinční vlády. Pro tento účel plní příslušníci AČR úkoly vedoucí ke zvyšování bezpečnosti a dobrého vládnutí. Druhým je podpora ekonomického rozvoje. Do této skupiny patří projekty na podporu zemědělství a vodního hospodářství. Třetím cílem je snaha podpořit vznik nezávislých médií a zvýšit vzdělanost obyvatelstva. Český PRT podporuje provinční nezávislá rádia, podporuje provinční pobočky státního rádia RTA a snaží se o zavádění vzdělávacích a informačních kampaní v místních médiích (afghanistan.mzv.cz).

²² Jako další modely se označují PRT po britském, respektive německém vzoru.

Z uvedených činností vyplývá, že činnost PRT nespadá stoprocentně ani do peacekeepingu, ani do peacebuidingu. Ač se může zdát, že druhé z označení by mohlo charakter činností vystihovat lépe, je nutné mít na paměti, že v Afghánistánu stále panuje krajně nestabilní prostředí. V roce 2010 bylo zabito nejvíce spojeneckých příslušníků od roku 2001, což nutí zúčastněné státy stále udržovat ve svých PRT značnou část vojenského personálu. Charakter mise ISAF je proto na pomezí zmíněných dvou kategorií. Vzhledem k rozsáhlému českému zapojení do mise však ISAF řadíme do této práce.

Inspirace americkým modelem je v případě českého PRT nesporná. Obě složky, tedy civilní a vojenská, jsou řízeny odlišnými ministerstvy – MZV ČR a MO ČR. Podobu s modelem USA nalezneme i v poměru mezi složkami 27:1 ve prospěch armádní složky. Český PRT působí v provincii Lógar (Hynek, Eichler 2010: 413).

V současnosti jsou české jednotky vedle Lógaru také v provinciích Wardak a Parwan. Všechny tyto tři oblasti spadají do regionálního velitelství východ. Souběžně s těmito jednotkami má AČR své příslušníky také na mezinárodním letišti Kábul. Pro rok 2014, kdy dojde k zásadní změně charakteru mise ISAF, schválila Vláda ČR vyslání 340 osob. Jedná se o snížení oproti roku 2013, kdy měla ČR v Afghánistánu 539 osob (Vláda ČR: 2012). Mise ISAF však nadále zůstává největším působištěm jednotek ČR v rámci NATO, EU i OSN.

Motivace ČR k účasti na misi

Při studiu motivů ČR v misi ISAF se zaměříme na období 2008-2013, kdy v Afghánistánu působil PRT. Od roku 2001 sice ČR měla v Afghánistánu své zastoupení také, ale v rámci koaličních jednotek se jednalo o příspěvek spíše marginální. Navíc šlo o vesměs podpůrné jednotky. Bojové jednotky AČR byly vyslány před rokem 2008 pouze do operace Trvalá svoboda (v letech 2004 a 2006), u které však velení nespádalo pod NATO, nýbrž pod USA.

V roce 2006 NATO vyzvalo členské země k zapojení většího počtu jednotek. Česká republika se tento požadavek rozhodla splnit navýšením jednotek o polovinu a vysláním PRT do provincie Lógar v roce 2008. Samotné splnění koaličního závazku by hovořilo v neprospěch logiky výhodnosti, avšak výběr, kam budou české jednotky umístěny, byl založen na strategickém uvažování ČR.

Eichler a Hynek konstatují, že výběr provincie Lógar měl značně ekonomické motivy. Autoři uvádějí, že mnozí z vysoce postavených důstojníků a úředníků potvrdili, že umístění českého PRT do Lógaru bylo ovlivněnou snahou o těžbu mědi (Eichler, Hynek

2010: 415). Tento důvod nefiguruje v žádném oficiálním dokumentu. Na skryté ekonomické motivy upozornil poslanec KSČM Václav Exner: „*Hlásíme se k provincii, kde se má otevřít největší měděný důl v Afghánistánu, a myslíme si, že bychom z toho měli něco trhnout.*“ (Exner citován in Eichler, Hynek 2010: 110).

Nesmíme zároveň zapomínat, že Waltz chování malých států vysvětluje snahou o „zalíbení se“ USA (Waltz 2000: 23-24). USA mají v Afghánistánu největší kontingent ze všech zúčastněných zemí. Stejná situace ale nepanuje a ani nepanovala v Bosně nebo Kosovu, kde byla účast USA menší i v porovnání s některými evropskými státy. Můžeme předpokládat, že uvažování ČR ohledně rozšíření zapojení do mise ISAF bylo do značné míry ovlivněno tím, jakou důležitost této misi přikládají USA. Zároveň je toto rozšíření v souladu s neorealistickou premisou zajištění vlastní bezpečnosti – hlavního národního zájmu. Pro ČR představuje hlavní bezpečností záruku euroatlantické spojení, a tak by mohl být negativní postoj vůči politice USA vliv na vzájemné vztahy.

Závěr

Tato bakalářská práce zkoumala zapojení ČR do peacekeepingových misí NATO. Na případ ČR bylo využito neorealistickeho pohledu a z tohoto paradigmatu vyvozené teorie výhodnosti. V úvodní části práce byl představen neorealismus jako jeden z nejvýznamnějších konceptů pro vysvětlení fungování mezinárodních vztahů. V této části práce byly rozebrány hlavní charakteristiky tohoto paradigmatu s podrobnějším zaměřením na neorealismus Kennetha Waltze. Pro doplnění, jelikož práce zkoumá chování státu v rámci mezinárodní organizace, byly zmíněny hlavní myšlenky Johna Mearshimera. Další část textu byla věnována teorii výhodnosti. Tu zformulovali James March a Johan Olsen. Podle této teorie se stát rozhoduje racionálně a uvažuje o možných ziscích a rizicích. V konečném důsledku se stát snaží udělat to, co je pro něj v dané chvíli nejvýhodnější.

Druhá část práce zkoumala téma peacekeepingu. Jelikož mezi hlavní peacekeepery patří vedle NATO i OSN, bylo krátce představeno chápání peacekeepingu ze strany OSN. Poté se práce zabývala přístupem NATO k peacekeepingu. NATO označuje peacekeepingové mise jako Mise na udržení míru. Ty mají široké chápání a rozsah činností, které jednotky v rámci těchto misí vykonávají, je široký. Charakter jejich činností nespadá bez výjimky do kategorie peacekeeping, ale některé z jejich úkolů mají charakter peacebuildingu, zatímco jiné spíše peace-enforcementu či peacemakingu.

Největší část práce se věnuje ČR. Byl představen všeobecný přístup ČR k těmto misím. Ze studia dokumentů zjistíme, že přístup ČR je v souladu s teorií výhodnosti. ČR je ve svých oficiálních prohlášeních a dokumentech poměrně dosti asertivní. To dokazuje značné zaměření na NATO se současným opomíjením dalších mezinárodních organizací, které vysílají zahraniční mise – EU a OSN. Právě pro tento účel, tedy pro poukázání na to, že ČR přistupuje k tomu, kam své jednotky vyšle, dosti sebestředně, byla vytvořena kapitola porovnávající zapojení ČR do misí NATO a EU. Kapitola se v závěru věnuje plnění závazků, které má ČR vůči NATO. V tomto případě bylo zkoumáno hlavně plnění výdajů na obranu, ke kterému NATO své členy zavazuje. Bylo zjištěno, že ČR dlouhodobě neplní své závazky k NATO, co se týče výdajů na obranu. V souladu neorealistickeým pohledem a teorií výhodnosti můžeme tvrdit, že tento fakt je dán tím, že se ČR po 15 letech v Alianci cítí dostatečně chráněna podepsáním Washingtonské smlouvy, která zavazuje všechny členy bránit území kteréhokolí člena, a závazkům vůči organizaci dává vedlejší význam.

Po představení všeobecného postoje ČR k misím NATO se text zaměřil na hlavní peacekeepingové mise, do kterých se ČR zapojila. Další mise jsou obsaženy v přílohách. Jsou

zkoumány mise IFOR a SFOR (I,II), které probíhaly na území Bosny a Hercegoviny, mise KFOR v Kosovu a nakonec mise ISAF v Afghánistánu. Práce nastínila obecný charakter každé z misí, přičemž poté byla zkoumána forma a rozsah zapojení ČR. Následně jsme se snažili zjistit, jaké byly motivy ČR k účasti na dané misi a zda jsou tyto motivy v souladu s teorií výhodnosti.

V misi IFOR byla ČR zastoupena 6. mechanizovaným praporem. Pro účast ČR v této misi hovoří to, že ČR v této době nebyla členem NATO. V oficiálních dokumentech nalezneme, že účast AČR byla viděna jako výhodná možnost, jak si vylepšit pozici při vstupních rozhovorech.

Totéž platí i o misi SFOR. V té bylo zastoupení ČR o poznání širší, do konce roku 2004 si v Bosně vystřídalo okolo 6300 osob, což je největší příspěvek AČR do ze všech zkoumaných misí. Vedle již zmíněného 6. praporu byla ČR zastoupena ČR vrtulníkovou rotou. Ze studia motivů zjistíme, že účast ČR byla pokládána za výhodnou pro upevnění své pozice v NATO a taktéž vzhledem k blížícím se rozhovorům o vstupu ČR do EU. Navíc je samotný region západního Balkánu místem strategického zájmu ČR, tedy regionem, kde je jakákoli forma bojů pokládána z hlediska ČR za nebezpečnou. Dokladem výhodného jednání ČR je taktéž to, že jakmile se objevila možnost zmenšit počet zapojených jednotek, ČR tak okamžitě učinila.

Do mise KFOR v Kosovu se ČR zprvu zapojila nejmenším kontingentem ze všech členských států NATO. Postupně ze však zapojení ČR zvyšovalo. AČR v rámci této mise spolupracovala s OS SR. V roce 2003 bylo v Kosovu 500 českých příslušníků. V roce 2005 převzala ČR od Finska roli tzv. vedoucího státu. Největší část českého zapojení představoval znovu 6. mechanizovaný prapor. Studiem motivů zjistíme, že postoj ČR k otázce Kosova se v průběhu let měnil. V úvodních letech se ČR snažila zapojit převážně z odpovědnosti ke spojencům, avšak její příspěvek byl menší než do předchozích misí, což obhajovala svou přítomností v Bosně a nedostatkem financí. Další důležitou událostí bylo vyhlášení nezávislosti Kosova, které rozdělilo českou politickou scénu i vládní koalici. KDU-ČSL dokonce hrozila odchodem s koalice, pokud by vláda nezávislost uznala. ČR schválila autonomii Kosova jako jedna z posledních evropských zemí, dávno po tom, co tak učinily USA nebo VB. Uznání Kosova bylo podle některých politiků nebezpečné v tom ohledu, že by mohlo vést k precedentu, a že by takové uznání mohlo vyvolat nestabilitu v dalších oblastech, což by mohlo nepřímo ohrozit bezpečnost ČR. Takové jednání je v souladu s teorií výhodnosti. Posledním důkazem o výhodném jednání vůči Kosovu jsou výroky předních českých politiků, kteří obhajovali účast ČR jako možnost prosadit národní zájmy.

Poslední zkoumanou misí byla ISAF v Afghánistánu. V té je největší zapojení ČR spojováno s působením PRT v provincii Lógar. Před jeho vysláním roku 2008 byla ČR přítomna v Afghánistánu díky své polní nemocni a poté v rámci německého PRT. PRT představuje kvalitativní změnu oproti předchozímu zapojení ČR do peacekeepingových misí NATO. V rámci PRT spolupůsobí vojenská i civilní složka. Česká republika reagovala vysláním svého vlastního PRT na výzvy NATO a USA volajících k většímu zapojení členských zemí. Splnění takovéto výzvy by samo o sobě hovořilo v neprospěch logiky výhodnosti. Avšak samotné umístění českého PRT bylo dle některých zdrojů ovlivněno zájmy ČR a to převážně ekonomickými. Waltz navíc plnění podobných výzev malými státy vysvětluje snahou těchto států a prosazením se v rámci organizace. V případě ČR můžeme toto konání vysvětlit snahou o zachování dobrých vztahů s USA, jelikož z oficiálních dokumentů zjistíme, že ČR vidí v USA největšího garanta bezpečnosti ve světě a její vlastní bezpečnost je založena na transatlantickém spojení.

Vzhledem k použité metodě a teoretickému ukotvení práce je nutno objasnit validitu výzkumu. Pokud budeme považovat zvolenou teorii za nesprávnou, bude celý výzkum pokládán za irelevantní. Na druhou stranu je aplikování zažité teorie na nový případ v politické vědě legitimní postup, který může mnohdy poukázat na stálou platnost, respektive neplatnost určité teorie. V rámci našeho výzkumu jsme dospěli k závěrům, že neorealisticke paradigma a z něj vyvozená teorie výhodnosti je aplikovatelná na případ ČR a jejího zapojení do peacekeepingových misí NATO. Celkové zjištění tedy je, že v rozhodování ČR o peacekeepingové misi lze nalézt prvky výhodného jednání, které prosazuje národní zájmy, a které je v souladu s neorealisticke pohledem na chování státu v mezinárodním prostředí. Toto zjištění dokazuje, že neorealisticke paradigma může i v 21. století vysvětlit některé případy konání státních aktérů v rámci mezinárodních vztahů.

Musíme však mít na paměti, že výsledky nejsou nevyvratitelné a uvedené závěry vycházejí z toho, které motivy převládaly. Nelze tvrdit, že motivy některého státu jsou pouze sebestředné nebo pouze idealisticke. Pokud tvrdíme, že v případě ČR převládají motivy výhodnosti, nemusí to samé platit o některém z jiných států. Pro další výzkum by tedy bylo vhodné aplikovat na některý z případů obě logiky – tedy jak logiku výhodnosti, tak logiku vhodnosti. Pro opravdu neoddiskutovatelné závěry by pak bylo nejlepší provést výzkum kvalitativní komparativní metodou, která by zkoumala povahu motivů na více případech.

Literatura

„About ISAF.“ *Severoatlantická aliance*, (online). Dostupné z: <http://www.isaf.nato.int/mission.html> (2.4.2014)

Anděl, Petr. 2012. *Rozšíření NATO ke globálnímu vládnutí. Americký pohled na vstup České republiky, Polska a Maďarska do aliance*. Praha: Karolinum.

Baxter, Lawrence J. 1996. „NATO and Regional Peace Support Operations.“ *Peacekeeping & International Relations* 25(6), 6-7. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com/> (24.2.2014)

Bellamy, Alex J., Paul D. Williams. 2004. „Thinking Anew about Peace Operation.“ *International Peacekeeping* 11 (1), 1-15. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com/> (24.2.2014)

Bellamy, Alex J., Paul D. Williams. 2010. *Understanding Peacekeeping*. Cambridge: Polity Press.

Beneš, Vít. 2009. „Realismus.“ Pp. 30-59 in Petr Drulák (ed.). *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.

Boutros Boutros-Ghali. 1992. „An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping.“ (online, pdf). Dostupné z: <http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/shared/Winter/protected/Boutros%20Boutros%20Ghali%20Agenda%20for%20Peace.pdf> (14.2.2014)

Bobrow, Davis B., Mark A. Boyer. 1997. „Maintaining System Stability: Contributions to Peacekeeping Operations.“ *The Journal of Conflict Resolution* 41(6): 723-748. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com/> (24.2.2014)

Burchill, Scott. 2005. „Liberalism.“ Pp. 55-84 in Scott Burchill (ed.). *Theories of International Relations*. Houndmills: Palgrave Macmillan

Bureš, Oldřich. 2003. „Mírové operace OSN v postbipolárním světě – méně znamená více.“ *Mezinárodní vztahy* 38 (3), 24-43.

Bureš, Oldřich. 2007a. *Operace na udržení míru OSN*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Bureš, Oldřich. 2007b. „Wanted: A Mid-Range Theory of International Peacekeeping.“ *International Studies Review* 9 (3), 407-436.

Burk, James. 1997. „Why Peacekeeping?“ *Armed Forces & Society* 23 (3), 323-326. Dostupné z: <http://search.proquest.com> (20.2.2014)

Brooks, Stephen. 1997. „Dueling Realisms.“ *International Organization* 51 (3), 445-477. Dostupné z: <http://search.proquest.com> (2.2.2014)

Cornell, Svante E. 2004. „NATO After Enlargement: PfP Shifts Emphasis to Central Asia and the Caucasus.“ *NIAS Nytt* (2), 10-11. Dostupné z: <http://search.proquest.com> (20.2.2014)

„Česká republika a NATO – Historie vztahů ČR se Severoatlantickou aliancí.“ Natoaktual.cz, (online). Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/ceska-republika-a-nato-0us-na_zpravy.aspx?y=na_summit/cr-a-nato.htm (24.2.2014)

Česká tisková kancelář. 1999. „Kavan: Do KFOR by republika mohla vyslat 650 vojáků.“ *Idnes.cz*, 11.6.1999 (online). Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/kavan-do-kfor-by-republika-mohla-vyslat-650-vojaku-ful-/domaci.aspx?c=990609_120530_domaci_lsd (31.3.2014)

Česká tisková kancelář. „Kvůli uznání Kosova lidovci o odchodu z koalice uvažovat nebudou.“ *Česká televize*, 1.4.2008 (online). Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/10500-kvuli-uznani-kosova-lidovci-o-odchodu-z-koalice-uvazovat-nebudou/> (20.3.2014)

De Never, Renée. 2007. „NATO's International Security Role in the Terrorist Era.“ *International Security* 31 (4), pp. 34-66. Dostupné z: <http://jstor.org/> (4.3.2014)

Drulák, Petr. 2003. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.

Drulák, Petr. 2010. „Národní zájem a jeho legitimita.“ Pp. 17-31 in Petr Drulák, Petr Kratochvíl (eds.). *Hledání Českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Eichler, Jan, Vít Hynek. 2010. Obnova Afghánistánu: bezpečnostní kontext české účasti. Pp. 102-126 in Petr Drulák, Petr Kratochvíl (eds.). *Hledání Českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Euka, Chuka. 2013. „NATO's Armed Intervention in Kosovo: An Analysis of the just War Principles of Jus Ad Bellum and Jus in Bello.“ *IUP Journal of International Relations* 7(1), 7-35. Dostupné z: <http://search.proquest.com> (19.3.2014)

Evropská unie. 1997. „Amsterodamská smlouva.“ *Euroskop*, (online, pdf). Dostupné z: <http://www.euroskop.cz/gallery/2/764-amsterdam.pdf> (3.3.2014)

Glaser, Charles. 2010. *Rational Theory of International Politics. The Logic of Competition and Cooperation*. Princeton – Oxford: Princeton University Press.

Goldmann, Kjell. 2005. „Appropriateness and Consequences: The Logic of Neo-Institutionalism.“ *Governance* 18 (1), 35-52. Dostupné z: <http://jstor.org/> (15.1.2014)

Green, Donald, Ian Shapiro. 1994. *Pathologies of Rational Choice Theory: A Critique of Applications in Political Science*. New Haven: Yale University Press.

Greig, Michael J., Paul F. Diehl. 2005. „The Peacekeeping-Peacemaking Dilemma.“ *International Studies Quarterly* 49 (4), 621-645. Dostupné z: <http://jstor.org/> (15.1.2014)

Havel, Václav. 1990. „Projev prezidenta ČSFR Václava Havla v Parlamentním shromáždění Rady Evropy.“ (online). Dostupné z: http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=projevy&val=311_projevy.html&typ=HTML (28.10.2013)

„Historie NATO – Od prvních úvah až po současnost“ *Natoaktual.cz*, (online). Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/vzniknato.htm (7.2.2014)

„History of the NATO-led Stabilisation Force (SFOR) in Bosnia and Herzegovina“ *North Atlantic Treaty Organization*, (online). Dostupné z: <http://www.nato.int/sfor/docu/d981116a.htm> (19.3.2014)

Hladký, Ladislav. 2006. „Daytonská mírová smlouva a její uvedení do života.“ *Středoevropské politické studie* 8 (2-3).

Hynek, Vít, Jan Eichler. 2010. The Czech Provincial Reconstruction Team in Afghanistan: Context, Experiences and Politics. *Defence Studies* 10 (3), 405-430. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14702436.2010.503682> (2.4.2014)

„IFOR - mírová operace, 1995-1996, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6300 příslušníků (včetně SFOR).“ *Ministerstvo obrany České republiky*, (online). Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3708> (7.3.2014)

„ISAF-PRT.“ *Ministerstvo obrany České republiky*, (online). Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/historie-misi/isaf-prt-87307/> (2.4.2012)

Jackson, Robert J. 1997. „Nato and Peacekeeping.“ *Centre for International Studies*. Dostupné z: <http://www.nato.int/acad/fellow/95-97/jackson.pdf> (28.10.2013)

„Jak politici hodnotí českou účast v zahraničních misích (anketa).“ *Člověk v tísní*, (online). Dostupné z: <http://www.infoservis.net/art.php?id=1008063558> (1.4.2014)

Jireš, Jan. 2014. „Audit působení České republiky v NATO: náklady a výnosy členství.“ *Natoaktual.cz*, (online). Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/audit-pusobeni-ceske-republiky-v-nato-naklady-a-vynosy-clenstvi-p80-na_analyzy.aspx?c=A130416_084710_na_analyzy_m02 (18.3.2014)

Kahler, Miles. 1998. „Rationality in International Relations.“ *International Organization* 52 (4), 919-941. Dostupné z: <http://jstor.org/> (19.1.2014)

Karásek, Tomáš. 2010. „Česká republika a zahraniční vojenské operace. Formování politického konsenzu v letech 1999-2009.“ *Mezinárodní vztahy* 4, 29-49.

Keohane, Robert O. 1984. *After Hegemony. Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press.

Keohane, Robert O. 1993. „Institutional Theory and the Realist Challenge after the Cold War.“ Pp. 269-300 in David Baldwin (ed.). *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press.

Kolman, Jiří. 2005. „Neorealismus.“ Pp. 63-77 in Pavel Pšejka (ed.). *Přehled teorií mezinárodních vztahů*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Krasner, Stephen D. 1999. „Logics of Consequences and Appropriateness in the

International System“. Pp. 181-213 in Morten Egeberg and Per Laegreid (Eds.). *Organizing Political Institutions*. Oslo: Scandinavian University Press.

Krieger, Zanvyl, Ariel Ilan Roth. 2007. „Nuclear Weapons in Neo-Realist Theory.“ *International Studies Review* 9 (3), 369-384. Dostupné z: <http://jstor.org/> (19.1.2014)

Kříž, Zdeněk. 2006. *Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

March, James G. 1994. *A Primer on Decision Making: How Decisions Happen*. New York: The Free Press.

March, James G., Johan P. Olsen. 1989. *Rediscovering Institutions*. New York: Free Press.

March, James G., Johan P. Olsen. 1998. „The Institutional Dynamics of International Political Orders.“ *International Organization* 52 (4), 943-969. Dostupné z: <http://jstor.org/> (25.1.2014)

Mearsheimer, John J. 1994. „The False Promise of International Institutions.“ *International Security* 19 (3), 82-93. Dostupné z: <http://www.jstor.org/> (26.1.2014)

Mearsheimer, John J. 1995. „A Realist Reply.“ *International Security* 20 (1), 82-93. Dostupné z: <http://jstor.org/> (25.1.2014)

Ministerstvo obrany České republiky. 2002. *Čeští vojáci v Bosně a Hercegovině v mírových operacích pod velením NATO*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky.

Ministerstvo obrany České republiky. 2009. *10 let České republiky v NATO*. Praha: Prezentační a informační centrum MO.

Ministerstvo obrany České republiky. 2010. „Doktrína Armády České republiky.“ (online, pdf). Dostupné z: http://www.unob.cz/fvz/struktura/k302/Documents/Doktrina_ACR.pdf (18.11.2013)

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2001. „Zpráva o zahraniční politice České republiky za období od ledna 2001 do prosince 2001.“ (online). Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=8XJVAQAAQBAJ&pg=PA6&dq=zpr%C3%A1va+o+zahran%C4%8Dn%C3%AD+politice&hl=cs&sa=X&ei=7oIoU-GvOubV4wTMr4DABg&ved=0CD4Q6AEwAw#v=onepage&q=zpr%C3%A1va%20o%20zahran%C4%8Dn%C3%AD%20politice&f=false> (18.3.2014)

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2010. „Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 201-2017.“ (online, docx). Dostupné z: http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=11&ved=0CCcQFjAAOAo&url=http%3A%2F%2Fwww.mzv.cz%2Ffile%2F501254%2FKoncepce_ZRS.doc&ei=XKUkU_r8AYORhQfZpoDgDw&usg=AFQjCNHMfBYsXTkZ1oCfZam9OJZoAiiHA&sig2=KxQev3oWE9F1GiEPHpHjbg&bvm=bv.62922401,d.ZG4 (15.3.2014)

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2011a. „Bezpečnostní strategie České republiky.“ (online, pdf). Dostupné z:

http://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/Bezpecnostni-strategie-CR_2011.pdf
(18.3.2014)

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2011b. „Program rozvojové spolupráce Bosna a Hercegovina.“ (online, pdf). Dostupné z:
http://www.mzv.cz/file/693379/PROGRAM_ROZVOJOVE_SPOLUPRACE_Bosna_a_Hercegovina_2011_2017_CZ.pdf (15.2.2014)

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2013. „Česká zahraniční politika a region západního Balkánu.“ (online, pdf). Dostupné z:
http://www.mzv.cz/public/58/6/d0/958190_883836_Ceska_zahranicni_politika_a_region_zapadniho_Balkanu.pdf (7.3.2014)

Morgenthau, Hans J. 2003. *Politics among nations: the struggle for power and peace*. Boston: McGraw-Hill.

„NATO operations and missions“ *North Atlantic Treaty Organization*, (online). Dostupné z:
http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_52060.htm (18.11.2013)

Neack, Laura. 1995. „UN Peace-Keeping: In the Interest of Community or Self?“ *Journal of Peace Research* 32 (2), 181-196. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com/> (24.2.2014)

Neag, Mihai-Marcel. 2011. „NATO Projections of the Human Security Concept.“ *Land Forces Academy Review* 16(1):37-41. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com/> (24.2.2014)

Neag, Mihai-Marcel. 2013. "NATO-Factor of Balance, Stability and Cooperation in Global Security. *Land Forces Academy Review* 18 (1),37-43.
North Atlantic Treaty Organization. 2001. „AJP-3.4.1 Peace Support Operations.“ (online, pdf). Dostupné z:
<https://www.cimicweb.org/cmo/General%20Documents/Doctrine%20and%20Guidelines/AJP-3.4.1%20Peace%20Support%20Operations.pdf> (24.2.2014)

Organizace Spojených Národů. 1995. „Resolution 1031 (1995).“ (online, pdf). Dostupné z:
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1031%281995%29 (7.3.2014)

Organizace Spojených Národů. 1996. „Resolution 1088 (1996).“ (online, pdf). Dostupné z:
<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/026/19/PDF/N9702619.pdf?OpenElement> (7.3.2014)

Organizace Spojených Národů. 2003. „Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations.“ (online, pdf). Dostupné z:
<http://pbpu.unlb.org/Pbps/library/Handbook%20on%20UN%20PKOs.pdf> (14.2.2014)

Organizace Spojených Národů. 2013. Charta OSN. (online, pdf). Dostupné z:
<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (14.2.2014)

Palata, Luboš. „Patnáct let v NATO nám přineslo více, než jsme vrátili.“ *Natoaktual.cz*, 20.1.2014 (online). Dostupné z: <http://www.natoaktual.cz/patnact-let-v-nato-nam-prineslo->

vice-nez-jsme-vratili-pcx-/na_analyzy.aspx?c=A140120_135554_na_analyzy_m02 (18.3.2014)

Papacosma, S. V. 1996. „NATO in the Post-Cold War Balkans.“ *Journal of Political and Military Sociology* 24 (2), 233-252. Dostupné z: <http://search.proquest.com> (24.2.2014)

Parlament ČR. 1995. „Návrh k nabídce České republiky na účast v mnohonárodních mírových silách pod vedením NATO k dohledu nad dodržováním mírové dohody na území bývalé Jugoslávie.“ (online). Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1993ps/tisky/t2003_00.htm (7.3.2014)

„Partnerství pro mír – o programu, který předznamenal transformaci Aliance.“ *Natoaktual.cz*, (online). Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/partnerstviproimir.htm (24.2.2014)

Petrová, Eva. 2014. „Česká republika a Švédsko – protipóly přispívání do společných evropských misí.“ *Global politics* (13), (online). Dostupné z: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/ceska-republika-a-svedsko-protipoly-prispivani-do-spolecnych-evropskych-misi> (1.4.2014)

„Po dvanácti letech skončila česká armáda působení v Kosovu.“ *Ministerstvo obrany České republiky*, (online). Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/aktualni-mise/kosovo/zpravodajstvi/po-dvanacti-letech-skoncila-ceska-armada-pusobeni-v-kosovu-61922/> (31.3.2014)

„Priority a projekty českého PRT v Lógaru.“ *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*, (online). Dostupné z: http://afghanistan.mzv.cz/prtlogar/cz/prtlogar/rekonstrukcni_projekty_mise_isaf_prt.html (2.4.2014)

„Priority ČR v NATO.“ *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky*, (online). Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/nato/priority_cr_v_nato.html (3.3.2014)

„Provincní rekonstrukční tým České republiky ISAF, provincie Lógar, Afghánistán.“ *Vláda České republiky*, (online). Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/provincni-rekonstrukcni-tym-ceske-republiky-isaf--provincie-logar--afghanistan-36739/> (1.4.2014)

Rašek, Antonín. 2009. „Zamyšlení nad transformací naší armády.“ *Vojenské rozhledy* 18 (50), 29-37.

„Resortní rozpočet“ *Ministerstvo obrany ČR*, (online). Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/finance-a-zakazky/resortni-rozpocet/resortni-rozpocet-5146/> (18.3.2014)

Severoatlantická aliance. 2001b. „Příručka NATO.“ (online, pdf). Dostupné z: <http://eu-nato-osn.snadno.eu/handbook.pdf> (3.3.2014)

„SFOR - mírová operace, 1996 - 2004, Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, 6300 příslušníků (včetně IFOR)“ *Ministerstvo obrany České republiky*, (online). Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=3707> (18.3.2014)

Schweller, Randall L., Priess, David. 1997. „A Tale of Two Realisms: Expanding the Institutions Debate.“ *Merston International Studies Review* 41 (1), 1-32. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com/> (1.2.2014)

Strašíková, Lucie. 2009. „Češi měli problém plně podpořit letecké útoky na Jugoslávii.“ *Česká televize.cz*, 24.3.2009 (online). Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/49312-cesi-meli-problem-plne-podporit-letecke-utoky-na-jugoslavii/> (15.4.2014)

Šulc, František. 2010. „Kosovo a český zájem: 1998-2008.“ Pp. 133-151 in Petr Drulák, Petr Kratochvíl (eds.). *Hledání Českých zájmů. Vnitřní rozmanitost a vnější akceschopnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

„The Alliance's Strategic Concept“ *North Atlantic Treaty Organization*, (online). Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm (3.3.2014)

Tůma, Miroslav, Josef Janošec, Josef Procházka. 2009. *Obranná politika Československé a České republiky (1989-2009)*. Praha: Ministerstvo obrany ČR.

United Nations Department of Peacekeeping Operations. 2010. „Second generation disarmament, demobilization and reintegration (DDR) practices in peace operations. Contribution to the New Horizon Discussion on Challenges and Opportunities for UN Peacekeeping.“ (online, pdf). Dostupné z: http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/2GDDR_ENG_WITH_COVER.pdf (16.2.2014)

„Unified Protector – Operace Severoatlantické aliance v Libyi.“ *Natoaktual.cz*, (online). Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/libye-cad-/na_zajimav.aspx?y=na_zajimav/libye.htm (16.2.2014)

„UNPROFOR – mírová mise, 1992-1995, země bývalé Jugoslávie, 2250 příslušníků.“ *Ministerstvo obrany České republiky*, (online). Dostupné z: <http://www.mise.army.cz/historie-misi/unprofor---mirova-mise--1992---1995--zeme-byvale-jugoslavie--2250-prislusniku-3690/> (18.3.2014)

Urbanovská, Jana. 2012. *Participace států v operacích OSN na udržení míru. Případ České republiky, Slovenska a Rakouska*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita.

Vodehnal, Aleš. 2008. „Asymetrické operace – módní pojem?“ Pp. 176-187 in Petr Ryp (ed.). *Příprava a vedení operací NATO (EU) a ČR*. Brno: Univerzita obrany.

Vláda České republiky. 2001. „Usnesení vlády České republiky ze dne 22. srpna 2001 č. 814 k návrhu dalšího působení sil a prostředků Armády České republiky v operacích mezinárodního společenství na Balkáně po 31. prosinci 2001.“ (online). Dostupné z: <https://racek.vlada.cz/usneseni/usnweb.nsf/0/FDFDC17D02C54A71C12571B6006F77FB> (18.3.2014)

Vláda České republiky. 2012. „Usnesení vlády České republiky ze dne 16. května 2012 č. 349 k návrhu působení sil a prostředků resortu Ministerstva obrany v zahraničních operacích v letech 2013 a 2014 s výhledem na rok 2015.“ (online). Dostupné z: [http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/BF8C5B8129DD8B7AC12579FF0042B5FC/\\$FILE/349%20uv120516.0349.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/BF8C5B8129DD8B7AC12579FF0042B5FC/$FILE/349%20uv120516.0349.pdf) (2.4.2012)

Waltz, Kenneth N. 1979. *Theory of international politics*. Boston: McGraw-Hill.

Waltz, Kenneth N. 1988. „The Origins of War in Neorealist Theory.“ *The Journal of Interdisciplinary History* 18 (4), 615-628. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com/> (1.2.2014)

Waltz, Kenneth N. 1993. „The Emerging Structure of International Politics.“ *International Security* 18 (2), 44-79. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com/> (1.2.2014)

Waltz, Kenneth N. 1997. „Evaluating Theories.“ *American Political Science Review* 91 (4), 913-917. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com/> (1.2.2014)

Waltz, Kenneth N. 2000. „Realism after the Cold War.“ *International Security* 25 (1), 5-41. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com/> (1.2.2014)

„What is peacekeeping?“ Organizace spojených národů, (online), Dostupné z: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/peacekeeping.shtml> (12.2.2014)

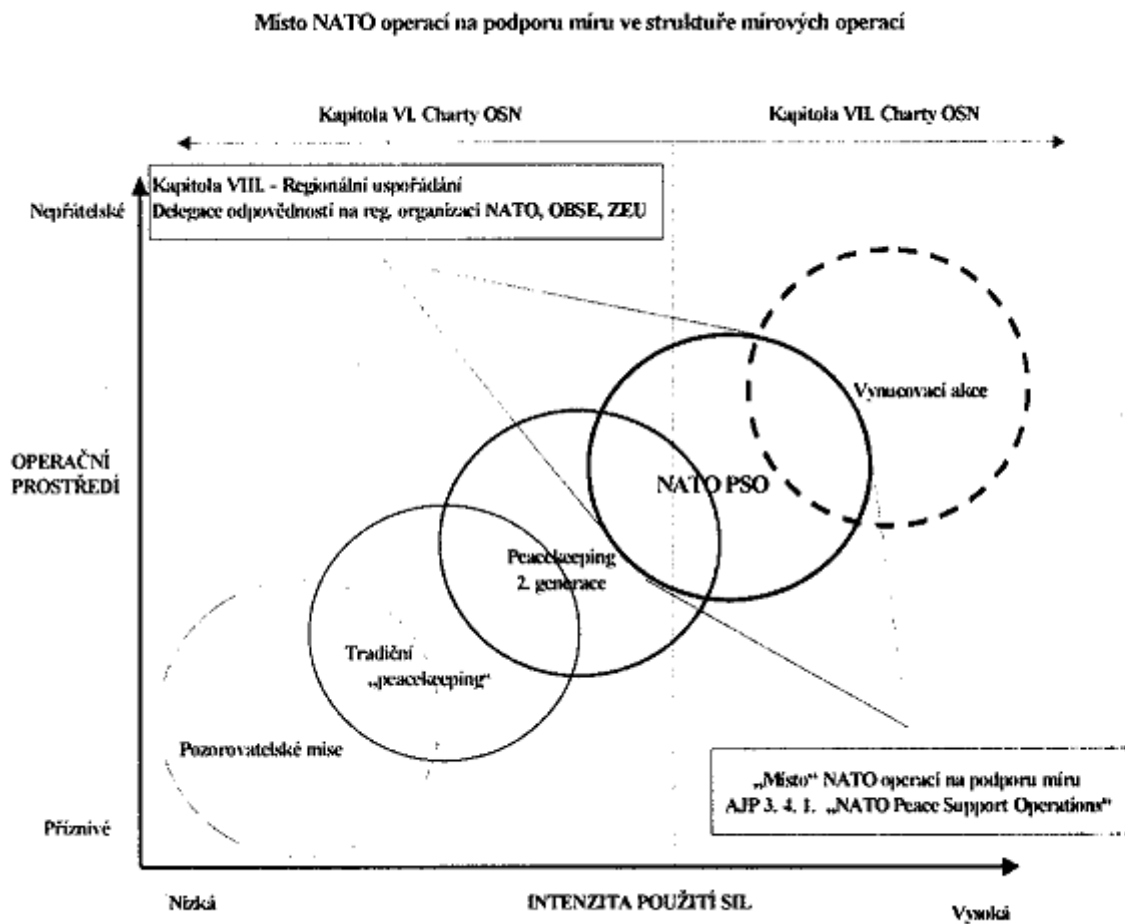
Zona, Pavel. 2008. Provinční rekonstrukční týmy v Afghánistánu. *Vojenské rozhledy* 17 (1), 57-63.

Zůna, Jaromír. 2002. *NATO Operace na udržení míru*. Brno: Vojenská akademie v Brně.

Zyla, Benjamin. 2009. „NATO and Post-Cold War Burden-Sharing: Canada the Laggard?“ *International Journal* 64 (2), 337-359. Dostupné z: <http://jstor.org/> (25.2.2014)

Přílohy

Příloha č. 1

Zdroj: (Zůna 2002: 36)

Příloha č. 2

Přehled misí NATO

	Název mise	Teritorium	Kdy
1.	Sharp Guard	Bývalá Jugoslávie / Bosna a Hercegovina	1992 - 1996
2.	Deny Flight	Bývalá Jugoslávie / Bosna a Hercegovina	1993 - 1995
3.	IFOR	Bosna a Hercegovina	1995 - 1996
4.	SFOR	Bosna a Hercegovina	1996 - 1998
5.	SFOR II	Bosna a Hercegovina	1998 - 2004
6.	Allied Force	Kosovo / SFR Jugoslávie	1999
7.	AFOR	Albánie	1999
8.	KFOR	Srbsko/Kosovo	1999 - nyní
9.	Essential Harvest	Makedonie	2001
10.	Amber Fox	Makedonie	2001 - 2002
11.	Allied Harmony	Makedonie	2002 - 2003
12.	Active Endeavour	Středomoří	2001 - nyní
13.	Display Deterrence	Turecko	2003
14.	ISAF	Afghánistán	2003 - nyní
15.	NTIM	Irák	2004
16.	NTM-I	Irák	2004 - 2011
17.	Podpora Africké unii	Súdán (Dárfúr)	2005 - 2007
18.	Pomoc po hurikánu	Spojené státy americké	2005
19.	Operace Pákistán	Pákistán	2005 - 2006
20.	Allied Protector	Adenský záliv	2009 - nyní
21.	Unified Protector	Libye	2011

Zdroj: (natoaktual.cz)

Příloha č. 3

Přehled misí EU

Název mise	Místo konání	Míra zapojení
Civilní mise:		
EUBAM	Moldavsko, Ukrajina	1 expert
EULEX	Kosovo	32 expertů
EUMM	Gruzie	9 expertů (+2 experti v září a říjnu 2010)
EUPM	Bosna a Hercegovina	5 expertů
EUPOL	Afghánistán	7 expertů
EUPOL COPPS	Palestinská samospráva	1 expert
EUJUST LEX	Irák	1 expert
Vojenské mise:		
EUFOR Althea	Bosna a Hercegovina	2 vojáci na velitelství EUFOR v Sarajevu (Bosna a Hercegovina)
EUNAVFOR Atalanta	Somalia - Pobřeží Somálska (námořní operace)	3 vojáci v operačním velitelství mise v Northwoodu (Velká Británie)

(Stav k 31. červenci 2010)

Zdroj: MZV ČR

Příloha č. 4

Přehled účasti ČR v zahraničních misích NATO

	NÁZEV	MÍRA ZAPOJENÍ	KDO	KDY	TERITORIUM
1.	IFOR, SFOR, SFOR II Mírová operace	6300	AČR	1996 - 12/2001	Bosna a Hercegovina, Chorvatsko
2.	AFOR 6. polní nemocnice	100	AČR	1999	Albánie + Turecko (zemětřesení)
3.	KFOR Mírová operace	3070	AČR	1999 - 2/2002	Kosovo
4.	ESSENTIAL HARVEST (TFH) Mírová operace	120	AČR	8.10.2001	Makedonie
5.	KFOR Česko-slovenský prapor	2400	AČR	2/2002 - 7/2005	Kosovo
6.	KFOR brigáda a úkolové uskupení Střed	3070	AČR	od 2005	Kosovo
7.	SFOR Velitelství + civilní spolupráce	42	AČR	2002 - 12/2004	Bosna a Hercegovina
8.	TRVALÁ SVOBODA Protiteroristická operace	612	AČR	3/2002 - 6/2003	Kuvajt
9.	ISAF Mírová operace - (6. a 11. polní nemocnice)	269	AČR	4/2002 - 1/2003	Afghánistán
10.	ISAF Polní chirurgický tým	11	AČR	1/2003 - 4/2003	Afghánistán
11.	IZ SFOR Kontingent 7. polní nemocnice	526	AČR	4/2003 - 12/2003	Irák, Basra
12.	IZ SFOR (MNF - I) Kontingent Vojenské policie	1273	AČR	12/2003 - 12/2006	Irák, Shaibah
13.	ISAF EOD + meteo Letiště Kábul	350	AČR	od 3/2004 - 3/2007	Afghánistán
14.	TRVALÁ SVOBODA - 2004 601. skss	120	AČR	3.8.2004	Afghánistán
15.	WINTER RACE humanitární operace NATO v Pákistánu	29	AČR		Pákistán
17.	TRVALÁ SVOBODA - 2006 operace NATO v Afghánistánu	120	AČR		Afghánistán
18.	MNF I Operace koalice mnohonárodních sil - Irák	423	AČR	do 12/2008	Irák
19.	KAIA - ISAF	658	AČR	4/2007-12/2008	Afghánistán

	Polní nemocnice na kábulském mezinárodním letišti KAIA				
20.	Výcviková mise NATO v Iráku - NTM - I	4	AČR	ukončena 28. 2. 2009	Afghánistán
21.	Mise ISAF Uruzgán Ochrana a obrana obvodu nizozemské základny Camp Hadrian	200	AČR	ukončena 20. 3. 2009	Uruzgán
22.	TRVALÁ SVOBODA - 2008-2009	3 x 100	AČR	2008 - 2009	Afghánistán
23.	Vrtulníková jednotka HELI UNIT ISAF	7 x 100	AČR	2009 - 2011	Afghánistán
24.	Úkolová uskupení 601. skss v misi ISAF	2 x 100	601. skss	6/2011 - 6/2012	Afghánistán, Nangarhár
25.	Výcvikové jednotky Vojenské policie	4 x 12	AČR	ukončena 31. 3. 2013	Afghánistán, Wardak, ISAF
26.	ISAF PRT Provinční rekonstrukční tým jedenáct jednotek	více než 2 500, až třetina několikrát	AČR a civilní experti	hlavní část ukončena 31. 1. 2013 odsun a předání materiálu ukončeno v červenci 2013	Afghánistán, Lógar
27.	1. MAT Wardak ISAF Military Advisory Team	59	AČR	4/2013 - 10/2013 mise ukončena v září a přesun do ČR v říjnu 2013	Afghánistán, Wardak, ISAF
29.	1. MAT Lógar ISAF Military Advisory Team	64	AČR	3/2013 - 9/2013 mise ukončena v září a přesun do ČR v říjnu 2013	Afghánistán, Lógar, ISAF

(Stav k červenci 2013)

Zdroj: Autor na základě dat MO ČR

Abstrakt

Peacekeepingové mise NATO jako nástroj prosazování národních zájmů České republiky

Záměrem této bakalářské práce je zkoumat zapojení České republiky do peacekeepingových misí NATO. Motivy zapojení České republiky jsou vysvětlovány pomocí neorealistickeho přístupu a teorie výhodnosti. Práce je postavena na tezi, že Česká republika se při rozhodování o účasti na peacekeepingové misi řídí primárně logikou výhodnosti, a že tedy sleduje své vlastní národní zájmy. V teoretické části práce je rozebráno neorealisticke paradigma a z něj vyvozená logika výhodnosti. Dále se práce věnuje peacekeepingu a jeho chápání v literatuře i v rámci mezinárodních organizací. Poslední část práce je věnována České republice, přičemž text uvádí všechny mise, do kterých se ČR v rámci NATO zapojila a dále podrobně zkoumá čtyři nejdůležitější – IFOR, SFOR, KFOR a ISAF.

Klíčová slova: Peacekeeping, NATO, neorealismus, teorie výhodnosti, zahraniční politika

Abstract

NATO peacekeeping missions as a tool for the Czech Republic national interests promoting.

The aim of this work is to investigate the involvement of the Czech Republic in NATO peacekeeping missions. Motives for an involvement of the Czech Republic are explained by using the neo-realist paradigm and logic of expected consequences. The work is based on a proposition that the Czech Republic decides to participate in the peacekeeping mission primarily governed by the logic of profitability, and therefore pursues its own national interests. In a theoretical part is discussed neorealist paradigm and logic of expected consequences. Then the work examines peacekeeping and its understanding in literature. The last part of the thesis deals with the Czech Republic participation. The text presents all missions to which the Czech Republic joined under NATO and examines in detail four the most important – IFOR, SFOR, KFOR and ISAF.

Key words: Peacekeeping, NATO, neorealism, logic of expected consequences, foreign policy

Anotace

Jméno a příjmení autora: Jakub Kovářů

Název katedry a fakulty: Katedra politologie a evropských studií

Filozofická fakulta

Název práce: Peacekeepingové mise NATO jako nástroj prosazování národních zájmů České republiky

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Melichar

Počet znaků: 123 147

Počet příloh: 4

Klíčová slova:

Peacekeeping, NATO, neorealismus, teorie výhodnosti, zahraniční politika České republiky

Charakteristika práce:

Záměrem této bakalářské práce je zkoumat zapojení České republiky do peacekeepingových misí NATO. Motivy zapojení České republiky jsou vysvětlovány pomocí neorealistickeho přístupu a teorie výhodnosti. Práce je postavena na tezi, že Česká republika se při rozhodování o účasti na peacekeepingové misi řídí primárně logikou výhodnosti, a že tedy sleduje své vlastní národní zájmy. V teoretické části práce je rozebráno neorealisticke paradigma a z něj vyvozená logika výhodnosti. Dále se práce věnuje peacekeepingu a jeho chápání v literatuře i v rámci mezinárodních organizací. Poslední část práce tvoří případová studie České republiky, přičemž text uvádí všechny mise, do kterých se ČR v rámci NATO zapojila a dále podrobně zkoumá čtyři nejdůležitější – IFOR, SFOR, KFOR a ISAF.